

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911

Az örökösödési jog egynémely szociális vonatkozásáról.

Irta: dr. Meszlény Artur kir. törvényszéki bíró, egyetemi m.-tanár.

A mai magánjog a magánvagyon és a monogam család joga, s ezt a tételt egyik legfontosabb vonatkozásában szemlélteti a magánjognak különben is legkarakterisztikusabb fejezete: az örökösödési jog. Az egyén és a család ebben az intézményben olvad egybe elválhatatlan egésszé, kapja meg a maga materiális támaszát, teszi elvitázhatatlanná a maga uralmát e világi javak fölött. Az egyéni vagyon az egyén elmúltával nem válik uratlanná, nem száll át a közre, hanem átháramlik a családra, *családi vagyonná lesz*, melynek, igaz, a felvilágosodás korabeli individualizmus óta csak egy rendeltetése van, hogy megszűnjön, felosztassék, beleolvadjon azoknak az egyéneknek a vagyonába, akiket a jog ezzel a privilegiummal felruház. S amennyiben a jog ez elv alól kivételt teszen, ez a kivétel nem a köz, hanem az egyén javára szól: a család rovására az egyénnek szorosabb-tágabb korlátok között hatalmat ad, hogy vagyonáról halála utánra szóló érvénnyel rendelkezzen s ezzel a család háramlási jogát kibővítsen.

A jelzett szerepben az örökösödési jog nélkülözhetetlen kiegészítője a magántulajdonnak. A magántulajdon osztja fel a társadalmi vagyon túlnyomó részét az élő nemzedék egyes tagjai között; hogy miképen szálljon át ez a rengeteg vagyon az egyik nemzedékről a másikra: azt az örökösödési jog mondja meg. Az individualisztikus és kapitalisztikus tulajdonjognak egyedül individualisztikus és kapitalisztikus örökösödési jog felelhet meg. S éppen ezért mindazok az igazságtalanságok és rettentességek, amelyek a korlátlanul individualisztikus tulajdonjog nyomában járnak, állandó kísérői az individualisztikus örökösödési jognak is. *Menger* keserű szarkazmussal mutat rá arra, hogy a munkás, a magánhivatalnok, a tudós, a művész, az állami tisztviselő és a katona csak életük folyamán kapják meg tevékenységük jutalmát, legfeljebb ha özvegyük, árváik szűkössé nyugdíjra számíthatnak; Goethe unokája igen szerény viszonyok között tengette életét, de egy szerencsésen spekuláló cipőkenőcsgyár tulajdonosának utódai esetleg évszázadokon át gondtalanul élhetnek annak vagyonából.

Az örökösödési jog ellen intézett támadások mindazáltal aránylag rövid időre nyulnak vissza. Mig a tulajdont egyesek már az ókor-

ban elítélik, addig az örökösödést a 18. századig nem igen kezdték ki. Ekkor írta meg *Bentham* »A polgári és büntetőtörvényhozás alapelvei« c. művét, melyben az örökösödési jog feladatául a vagyoni különbségek enyhítését tüzi ki, s ebből a szempontból csak a gyermekeknek, szülőknek és testvéreknek ad jogot az örökösödésre. Alighanem ez a kezdés érlelte meg *St. Just*-ben azt az álláspontot, hogy a végrendekezés jogát el kell törölni és a törvényes öröklést a lemenőkre és testvérekre szorítani. A gondolatot nem annyira *St. Simon* maga, mint inkább tanítványai, *Bazard* és *Enfantin* fejtették tovább, míg *Louis Blanc* az örökösödés teljes eltörlése mellett tört lándzsát, igaz, anélkül, hogy a lemenők örökösödését külön kifejezetten elvetette volna, amiből egyesek azt következtetik, hogy küzdelme csupán az oldalrokonok örökösödése ellen irányult. Már *Proudhon* kifejezetten az örökösödés hívének vallja magát, s csak annak korlátozását és a nevető örökösök kizárását követeli, amiben a közigazdák és jogászok egy egész tábora követte őt. Más oldalról s némileg államháztartási szempontok által vezéreltetve, a kérdésnek örökösödési adó behozatala útján való megoldását sürgetik és bizonyos fokig meg is valósították; de nyilvánvaló, hogy a megadóztatás — legalább annak mai alapgondolata és technikája mellett — még a legnagyobb szigor alkalmazásával sem mehet odáig, hogy hatásában az örökösödés eltörlésével vagy bizonyos öröklésre jogosultak kizárásával összehasonlítható legyen.

Mindennél a tervezetésnél, kritizálásnál, utópia-szövegetésnél fontosabbnak látszik annak a lehető megbízható meghatározása, micsoda jelentősége van az örökösödésnek a munkájuk után élő néposztályokra nézve, miből zárja ki őket és mit képes esetleg nekik juttatni. Amily hiányos e részben statisztikánk, mégis egynéhány oly adattal szolgál, mely első látásra engem is meglepett. Az 1910. évben meghalt 490.689 személy, s ugyanabban az évben a haláleset folytán beállt ingatlan-birtokváltások számaként 108.043-at találunk feljegyezve; hagyatéki eljárás indított ebben az évben hivatalból 99.622, kérelemre 19.386, összesen 119.008, mihez hozzáadván az örökösödési bizonyítvány kiadása iránt beadott kérelmek 3.772-nyi számát, a jelzett évre tanusítva van 122.780 esete a tényleges örökösödésnek. Mondjuk tehát kerekén a halálesetek 24¹/₀-ában, közel negyedrésszében hivatalosan van mit örökölni. A valóságban azonban ez az arányszám tán a duplájára tehető. Jogunk szerint hivatalból az örökösödési eljárást csak kivételesen indítják meg, ha kiskorú örökös létezik, ha a hagyatékhoz ingatlan tartozik stb. Kérni pedig az eljárást, mely költséges, hosszadalmas és az örökösöket a szabad rendelkezésben akadályozza, csak akkor kérik, ha az érdekeltek békésen sehogy sem tudnak megegyezni. Különösen ha végrendelet nincs, úgy hogy a törvényes öröklés áll be s gyermekek maradtak az elhunyt után, kik a hagyatékot fejenként egyenlő arányban öröklik, s velük nem konkurrál házastárs vagy oldalági rokon, szinte örültség volna a hagyatéki eljárás megindítása. Merem tehát állítani, hogy vagyon nélkül való elhalálozás az esetek felénél többször nem fordul elő. Persze, hogy ez az érték mily nagy, az más kérdés, s bizonyára túlnyomó a kis hagyatékok száma; e részben csak annyi adatunk van, hogy a halálesetek folytán beállt ingatlan-birtokváltások összértéke 1910-ben 285,570.000 K s a birtokost változtató birtoktest átlagos értéke csak 2.649 korona.

Ha azonban már most mindezt egybevetjük azzal a ténnyel, hogy a kereső népesség kétharmadáról van szó, amikor a szolgálati szerződés munkavállalójáról beszélünk: akkor elháríthatlan az a következtetés, hogy az örökösödés esete a kizárólag munkája után élő emberiség egy nem egészen jelentéktelen részére nézve is beáll, mert hiszen ha az összes elhaltak 66⁰/₀-a munkavállaló és az összes halálozások 50⁰/₀-ában maradt hagyatékok, akkor a munkavállalók elhalálozásának legalább 16⁰/₀-ában kellett

hagyatéknak maradnia. Ez a számítás megtámadhatatlan, mert abból a legkedvezőtlenebb feltételezésből indul ki, hogy az összes vagyontalanul elhaltak munkavállalók voltak. Mindenesetre túlzott tehát a katedra-szocialistáknak az az állításpontja, hogy az örökösödés jogának a munkásosztályra nézve jelentősége csak negatív, t. i. az, hogy abból ki van zárva; s minél inkább halad a társadalom a szociális evolúció útján, minél többet ér el a munkásság a munkaeredmény megszerzéseért folytatott küzdelemben, annál nagyobb lesz a vagyonértékek hátrahagyásával elhalálozó munkavállalók arányszáma.

Más azután az a szempont, hogy a kis hagyatékokkal való elbánásnak szociális alapon tökéletesen különböznie kell a nagyokkal valótól. *Menger* népies munkaállamában csak az *elhasználható* dolgokon van örökösödésnek helye, míg a termelési és használati javak, amint magántulajdonnak nem tárgyai, úgy az örökösödésnek sem. De már a mai öröklési rend is másképp bána a kis hagyatékokkal, ha a kapitalisztikus elveket túlzásba nem vinné. A jogtechnikai részletek mellőzésével csak arra kívánok utalni, hogy a kis hagyatékok hányadok szerint való felosztása és egyezés hiján elárverezése valóságos nemzetgazdasági bűn, mert az egyedül természetes dolog a természetbeli felosztás volna, az értékbeli különbségeknek pénzzel való kiegyenlítése mellett; s hogy vandalizmusra vezet az oly intézkedés hiánya is, amelynek alapján jövedelemforrásokat, minő a mezőgazdasági ingatlan, a kereskedelmi vagy iparüzlet stb., az örökös-társak többségének határozatából közösen lehessen tovább fentartani s a kíválni akaró társ méltányos pénzösszeggel elégitendő ki.

S ezzel aztán eljutottunk volna az *örökjogi politika* alapvonalainak vázolásáig, melynek tehát, mint láthattuk, a munkájából élő néposztályra nézve is van jelentősége, mely tehát egyetemes fontosságú probléma. Jelen jogunk a törvényes örökösödés terén leszarmazót, felmenőt és oldalrokont korlátlanul meghí az öröklésre; a közelebbi fokú rokonok kizárják a távolabbiakat; több egyenlő fokú rokon fejenként egyenlő módon örököl. A házastárs a leszarmazók *után*, de a felmenőket megelőzve örököl; lemenők létében az özvegy nőt özvegyi jog címén a hagyatékok hasznélvezete illeti életfogytiglan, mit a többi örökösök az illő tartás mértékéig korlátoztathatnak. S a régi középkori jog hagyományaként ezzel a renddel párhuzamosan fut az u. n. *ági örökösödés* rendje, a mely azt az értéket, ami az örökhagyóra elődjéről vagy annak ágáról hárult, leszarmazók hiányában erre az elődre vagy annak utódaira hárítja vissza (*«paterna paternis, materna maternis»*). Az ági örökös tehát kizárja az örökhagyó házastársát az ági vagyon tekintetében, s ily esetben ez csak a szerzeményt viheti el. Rokon alatt itt mindig csak a törvényes ágbélt kell érteni; hogy a törvénytelen gyermek által közvetített rokonságnak minő örökjogi hatásai vannak, arról itt nem szólok. A végrendelet útján való rendelkezést nálunk csak a köteles rész intézménye korlátozza, melyre csupán a leszarmazónak és a szülőnek van joga: sem a távolabbi felmenő, sem a házastárs, sem az oldalrokon, még ha ági örökös is, nem támadhatja meg az érvényes végrendeletet. A köteles rész a fele a törvényes öröklés esetén a jogosultra jutandó értéknek és mindig pénzben jár.

Nagy vonásokban odavetve, ez a képe a mi jelen öröklési rendünknek, mely tehát az egyéni szabad rendelkezést csak a vagyon fele erejéig szorítja meg és azt is csak gyermek és szülő érdekében, mely a leg-távolabbi fokú rokonnak is végrendelet hiányában várományt biztosít az örökségre s ezzel egyfelől nemcsak érdek, hanem jogos érdek hiányában lévő emberek vagyonhajhászását szolgálja, másfelől pedig a köz elől olyanok kedvéért vonja el a vagyont, akiket támogatni semmi ok nincs. Gyakorik a tehetetlen, ítélőképességét vesztett örökhagyó körül szőtt intrikák, vagyoni érdekből fakadó kegykeresések, örökségre spekuláló házasságkötések;

gyakorta nem éli túl a kinnal gyűjtött vagyon az első generációt, mert a nevető örökös annak a nyakára hág, még alig hogy beleült. Az újabb jogalkotások tisztában vannak azzal, hogy a hagyatéknak szociális kötelességei vannak, *noblesse oblige*, s igyekeznek ezeket a vázolt visszasságokat kiküszöbölni, amennyire ez a fennálló gazdasági rend megbolygatása nélkül lehetséges.

Az első ily irányú törekvés a törvényes örökösödésre hivatottak körének a megszorítását célozza. Már a praetor által kifejlesztett római öröklési rend lezárta a jogosultak körét a hatodik és illetőleg hetedik izzel (*sobrinus sobrinove natus*), ami a szépülülői csoportnak felel meg (másodunokatestvér és ennek gyermeke). Az osztrák polg. tkv. az ötödik felmenői csoportnál (összülők), a Code Civil a 12. iznél rekeszti el az öröklés folyamatát. Lényegesen tovább megy a svájci polg. tkv., mely csak a dédapai törzsig ad örökösödési jogot, s ennek is már csak életfogytiglani haszonélvezet formájában, úgy hogy az állagörökösödés már a nagyapai törzsszel véget ér.

A német polg. tkv. a legtávolabbi rokont is meghívja, noha olyan jogászok, mint *Gierke, Baron, Bähr* erélyesen követelték a korlátozást. Az osztrák polg. tkv. novellajavaslat is csak a harmadik parentélánál (szépszülok és ivadékaik) metszi el a fonalat. Az indokolás kifejezetten hivatkozik polg. tkvünk tervezetére, mely 1890. §-ában kimondja, hogy ha szépszüloi ivadék nincs, az államkincstár örököl, mely az ilyen örökségek értékét szegényügyi, kórházi és iskolai alapítványokra fordítja.

Érdekes jele az időknek az az indok, amellyel az osztrák novellajavaslat a magyar Tervezet fentemlített rendelkezését átveszi; »talán nem fölösleges«, úgymond, »az állam megnövekedett szociális feladataira utalni, mely a régi család számos funkcióját átvette«, s ezzel tehát hivatalosan is megállapítja azt a mélyreható változást, amely a család társadalmi funkciója tekintetében végbement.

Kritikai szempontból mindenestre óriási különbség van abban, mely rokonsági foknál szűnik meg az örökösödési kapcsolat. Az ötödik, hatodik izen túl való korlátozás irott malaszt. Valamire való örökségnek ezen a tág körön belül mindig akad gazdája. A magtalan örökhagyó nagyobb hagyatéokra nézve él a végrendelkezés jogával. Még a harmadik parentélán túl való öröklés is, mint ezt Grosschmid megfigyelte, 25 éven át egyetlen egyszer sem került a felsőbiróságok döntése elé. Az uratlan hagyatékok bevonásából eredő jövedelmet az államháztartások számadásaiban hiába keressük.¹⁾ Amíg a *nagyszülői csoporton* túl megy az örökösödés, addig a korlátoló intézkedések valóban nem szolgálnak más célt, mint hogy a törvényhozás «jó szándékát» demonstrálják. De hát ezt eddig csak a fejlett szociális gondolkozású Svájcban lehetett keresztülvinni. S a mi tervezetünk is megmarad a «jó szándék» mellett.

Gyakorlatibb és szociális szempontból fontosabb az a mód, amellyel a törvény megvalósítani igyekszik azt, amit az előbb a hagyatéknak szociális *noblesse oblige*-ének neveztem. Ez pedig abban áll főképp, micsoda *tartási kötelezettségekkel* terheljük meg a hagyatékokat azok javára, akiket abból a jog mindenható jóvolta kirekeszt.

A helyzet ugyanis a mai magángazdálkodási rendszer mellett az, hogy a köz nem biztosítja a kötelékébe tartozó egyén létminimumát sem, hanem őt a szabad keresetre utalja, melyből nemcsak magát, hanem esetleg rá szoruló fel- és lemenő rokonait is eltartani kénytelen. »Előd és ivadék egymást eltartani köteles« — mondja ki kathegorikusan polg. törvénykönyvünk tervezete, s e kötelességet közelebbről úgy határozza meg, hogy szülőknek

¹⁾ E részben — fájdalom — ilyen hozzászólásokra vagyunk utalva, mert statisztikai adatok teljességgel hiányzanak. A porosz pénzügyminisztérium 1908-ban készített ugyan statisztikát az oldalrokonok örökösödésének eseteiről, de annak eredményeit előttem ismeretlen okokból nem tette közzé.

mindazt, amijük van, egyformán kell a maguk és kiskorú gyermekeik eltartására felhasználniok, míg mást csak annyiban terhel a tartási kötelesség, amennyiben annak a saját illő megélhetése veszélyeztetése nélkül eleget tehet. Csak közbevetőleg utalok arra az anomáliára, hogy testvérek egymásnak még e szűk korlátok közt sem kötelesek tartást nyújtani: a gazdag bátya veszni engedheti 5 éves árván maradt kis hugát. O tempora, o mores! Mennyivel bölcsebb volt régi jogunk, hol a Hármaskönyv I. rész 55. címének 2. §-a szerint a tébolyodott fiu mindig apai hatalom alatt marad és szülei róla gondoskodni tartoznak; ugyanez a kötelezettség terheli a férfit örjengő testvérei ellenében is. Mai felfogásunkkal ez nemcsak megegyezik, hanem olyan elemi követelménye az erkölcsi felfogásnak, hogy ahol a subjektív érzés nem hat elég erősen, bizvást megszólalhat a jog. A svájci polg. tkv. ki is terjeszti a testvérré a tartási kötelességet.

Bármiként álljon is ez a kérdés, a halál közbelép és megfosztja a keresetképtelent egyetlen támaszától. A vagyon másra száll át, aki vele semmi vagy mindenesetre távolabbi kapcsolatban áll s akire nézve ez a vagyonszaporulat esetleg váratlan és fölösleges bőséget jelent. Amikor a jog az ilyen vagyont megterheli azzal, hogy belőle az eddig is tartásra szorultakat továbbra is tartsák el, oly intézkedést tesz, amely mintegy ellenmérge a mérges örökösödési rendnek, s amely tehát a magában véve rossz öröklési rendet is tűrhetővé képes tenni. Figyelembe jön a házastárs, az elaggott felmenő, a kiskorú, eltartásra s nevelésre szoruló oldalrokon (pl. testvér) és végül a törvénytelen gyermek ellátása. Fennálló jogunk e részben rendkívül hézagos. Irott jogszabályunk van a házassági törvény 92. §-ában a feleséget megillető tartásra vonatkozólag, mely szabály az ágytól és asztaltól való elválasztás esetére is kiterjesztést nyert (H. T. 105. §.). Joggyakorlatunk a törvénytelen gyermek tartása tekintetében egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez époly hagyatéki teher, mint akármely más tartási kötelezettség, azt tehát más hitelezők követelése meg nem előzik. Végül az özvegyi jog jelen jogunkban haszonélvezetben áll, azonban a jogosultak által illő tartásra korlátozható, amiben benne rejlik az örökösöknek az özvegy eltartására irányuló kötelezettsége.

E jelen jogállapoton polg. tkvünk tervezete sem változtat lényegeset. A T. (268. §.) azt az álláspontot foglalja el, hogy a tartási kötelezettség elvben a hagyatékot nem terheli, s ez alól csak két kivételt tesz: 1. a törvénytelen gyermek tartására nézve, valamint az anyának a szülés folytán támadt kártérítési és egyéb követeléseire nézve, melyek tekintetében az örökös felel; 2. az özvegy köteles elhunyt férjének felmenőit eltartani, ha azt saját tartásának veszélyeztetése nélkül teheti, ha közelebbi jogosult nincs és ha ez az özvegyi haszonélvezetből kikerül. Ez a valóban antiszociális állapot a bizottsági tárgyalások során éles kritikára adott okot. Az egyik felszólaló a tartásra jogosultak körét a szociális szükségletek kiválóan éles szemű felismerésével lényegesen kiterjesztené. Szerinte mindenkinek, ki az örökhagyótól tartást követelhetett volna, joga volna tartásra a hagyatékból is. Ha odáig nem is lehetne elmenni, hogy a tartási kötelezettség közönséges hagyatéki teher legyen, mert akkor a felmenő az egész hagyatékot esetleg kimeríthetné a hitelezők kárára, de oly kielégítési sorrendet kellene megállapítani, hogy a tartásra jogosultak a köteles részre jogosultak elé kerülnének. A többség az indítványt nem fogadta el. Pedig a T. jelen alakjában nem tesz eleget társadalmi céljának, melyet elérni kíván. Az öröklött, tehát munka nélkül szerzett vagyonra új és jelentős társadalmi szerep vár, ha ezt megterheljük a szűkebb családhoz tartozók eltartására irányuló kötelezettséggel. Ha a tartási kötelezettségeknek az öröklött vagyon terhei közt nagyobb tért engedünk: 1. csökkentjük a nevető örökösök táborát, 2. csökkentjük a munkanélküli meggazdagodás lehetőségét,

3. a köz vállairól súlyos terheket veszünk le, mert végeredményben az illetők eltartása a községet és az államot terhelné, végül 4. egy tömeg rászoruló ember megélhetését jobban biztosítjuk, mint a község vagy állam részéről való eltartás útján, mely általában alig nyújt többet az alalmazsnánál.

Az elhunyt házastársáról jelen jogunk úgy gondoskodik, hogy az gyermekek nem létében a szülőket megelőző sorrendben az egész hagyatékot öröklő, míg gyermekek létében, jelesül a nemesi és honoratior osztályon kívül álló özvegynek a hagyatékot életfogytig hasznélvezete van, mely a már említett mértékre korlátozható. A T. a rendi különbségek e maradványát eltörli s gyermek nem létében a mai jogállapotot tartja fenn, míg gyermekek mellett az özvegyet özvegyisége idejére a gyermekek öröksége felének hasznélvezetével elégíti ki, mely azonban nem korlátozható; ági örökösrel szemben az egész ági vagyont terheli a hasznélvezet. Az elhalt nő férjére tehát gyermekek mellett semmi sem jut; amit el lehetne fogadni, ha megvolna a korrektívuma a tartási jogban, ami azonban súlyos szociális hiba akkor, ha a hagyatékot nem terheli az a kötelezettség, hogy a keresetképtelen férj-özvegyet belőle el kell tartani. T.-ünk indokolása (ad 1816. §.) nyilvánvalóan téved, amikor arra hivatkozik, hogy a férj a nővel szemben tartásra annak életében sincs jogosítva, tehát nem igényelheti az annak egyenértékű felfogott özvegyi tartást sem. Nem áll ez a T. szempontjából sem, mert annak 100. §-a a vagyontalan és keresetképtelen férj eltartására a nőt kifejezetten kötelezi; de téves a szociális szükségletek nézőpontjából is, mert jelesül a munkásosztályban a nő már régen legalább is ugyanolyan kereső, mint a férj, s legalább ugyanannyiszor fog előfordulni, hogy a betegség, baleset vagy nyomor folytán keresetképtelen férjet az asszony tartja el, mint a hányszor a megélhetés terhét egyedül a férj viseli. Ily viszonyok közt a rászoruló férjnek a hagyatékából éppúgy biztosítani kell az eddig élvezett tartást, mint a férjelhunytá esetén a nő javára; s ehhez képest vagy az özvegyi hasznélvezetet kell általánosítani, vagy pedig a férji tartással a hagyatékot megterhelni. T.-ünk egyiket sem teszi, hanem előkelő pózzal a férji méltóságra hivatkozva koldustarisznyát akaszt a férj nyakába, a nagyobb méltóság okáért. Nem esik ebbe a hibába az osztrák plg. tkv. novellajavaslat, mely a túlélő házastársnak általánosságban, tehát a férjnek is megadja a hagyaték terhére az illő tartást, amennyiben az örökrészből ki nem telik.

Még csak néhány szót a végrendekezés szabadságáról. A felvilágosodottság kora óta az egyén természetes jogának tartották, hogy meghatározza a rendeltetését annak, ami az övé, halála utánra szóló érvénnyel is. Hegel azonban már a közfelfogásra hivatkozhatott, amikor a végrendekezést azzal igazolja, hogy a vérbeli rokonsággal egyenlő értékű a lelki rokonság, amely az örökhagyó szeretetében leli gyökerét és esetleg erősebb köteleket teremt a vérbelinél. Az örökösödés elvi igazolása tehát a rokonságba terelődött át és így alapintézménnyé a törvényes örökösödés vált, melyet csupán kiegészít, helyesbít a végrendekezés. Csak következetes volt ennél fogva a francia konvent, amikor 1793. márc. 7-i dekrétumában és a II. év Nivose 17-iki IX. cikkében a végrendekezést csupán lemenők hiján ismerte el érvényesnek. Szociális szempontból nem lehet kétséges, hogy az egyéni rendelkezés csak addig jogosult, amíg feltehető, hogy a legcél-szerűbb háramlást biztosítja, azaz legalább a jogosult családon belül oda juttatja a vagyont, ahol arra leginkább szorultak rá. Az élet ismerője tudja, hogy még ezt a csekély jót sem lehet általánosan a végrendekezőkről megállapítani. A kétségtelen nagy anomáliákat némileg enyhíti a köteles rész intézménye, melyet jelen jogunkkal szemben a T. annyiban tágit, hogy a házastárs javára is biztosítja a hagyaték felének hasznélvezetét s az özvegy nőnek az illő tartást; úgyszintén a törvényes tartási kötelezettsé-

gek, melyek a hagyatékokat terhelik s melyekről már kimerítően szoltam. Odáig még nem emelkedett egy törvényhozás sem, hogy közhatósági beavatkozást írjon elő az antiszociális végrendelek érvénytelenítése végett; pedig ha a jogaiban sértett rokon felléphet a *querela inofficiosi testamenti*-vel, akkor a köz érdeke is van annyira fontos, hogy az abba ütköző végintézkedést hatálytalanítani lehessen. Nem gondolok itt a tilos vagy turpis tartalmú végintézkedésre, mely mai jogunk szerint is semmis; hanem arra, amely tartalma szerint nem helyes felhasználása a hagyatéki vagyonnak s mely ezért a szociális igazság elveivel ellenkezik.

Nemzetközi munkásbiztosítási értekezéslet.

Zürich, 1912. szeptember 10–11.

Irta: dr. Pap Géza.

A legutóbb megtartott munkásbiztosítási nemzetközi értekezéslet jelentőségének megfelelő méltatása szempontjából első sorban hangsúlyoznunk kell, hogy ez nem volt nagyszabású kongresszus, amilyent a legszélesebb körű érdekeltség, kormányok, közhatóságok és intézmények meghívásával időközönként rendezni szoktak. Emlékeznünk kell az 1908. évben Rómában megtartott kongresszus határozatára, amelyben ez kimondta, hogy jövőben nagyobb időközökben, körülbelül hat évenként kíván összegyűlekezni, időközben pedig csak belső értekezésletet tartassanak a nemzeti bizottságok tagjainak részvételével.

Ily értelemben tartották meg a nemzetközi értekezésletet 1910. évben Hágában, majd pedig 1911. évben Drezdában és ebben az értelemben hívták össze a zürichi értekezésletet is, abból a célból, hogy a nemzetközi egyesülés tagjainak szűkebb körében megvitassa mindazokat a kérdéseket, amelyeknek a jövő kongresszusra előkészítése szükségesnek mutatkozik. Nem a kérdéseknek minden oldalról megvilágítása és az érvek súlyával eldöntése volt a cél, hanem a tisztázásra váró kérdések helyes kitűzése.

Az előkészítő bizottság abból a fölfogásból indult ki, hogy a nagy elvi kérdéseknek megvitatása úgyszólván befejezést nyert és immár a részletkérdések, a végrehajtás kérdései várnak tisztázásra.

A nemzetközi állandó bizottság főtitkára, Fuster Ede, párisi egyetemi tanár, a legfontosabb szempontok kiemelésével, ebben az értelemben szövegezte meg az értekezéslet napirendjét. A szociális biztosítás kiterjesztése új csoportokra, a népbiztosítás, vagyis kistőkékre való életbiztosítás, mint a kötelező járadék biztosítás önkéntes kiegészítése, a szociális biztosítás terhei, a baleseti munkaképtelenség szinlelése és túlzása (szimuláció és aggraváció), a kisebb sérülések és a megszokás, végül az üzemi balesetek nemzetközi statisztikája, ezek kínálkoztak az értekezéslet legalkalmasabb, mert legidősebb tárgyaiként.

Mindezek a kérdések minden egyes államban a nemzeti osztályoknak és általában a szakférfiaknak beható tanulmányozását igénylik. A zürichi értekezésleten folytatott eszmecserének feladata éppen az, hogy az egyes nemzeti bizottságokra háruló tanulmányokat és vizsgálódásokat irányítsa.

A napirend első tárgyaként a biztosítás kiterjesztésének kérdése került megvitatásra. A római kongresszus óta a kifizetésű alkalmazottak kötelező biztosításának szükségessége úgyszólván közmegegyezéssé vált. A fejlődés további folyamán azonban egyre szükségesebb annak a kérdésnek tisztázása is, hogy nem kell-e és ha igen, mely csoportokra kell még kiterjeszteni a kötelező biztosítást.

Figyelmen kívül hagyva a családtagok biztosításának kérdését, a biz-

tosítás kiterjesztését különösen azok tekintetében kell vizsgálni, akik akár jogi, akár gazdasági, akár pedig mind jogi, mind gazdasági helyzetük hasonlósága következtében megközelítik a már most is biztosításra kötelezett munkásosztály helyzetét. Ilyenek a magasabb fizetésű alkalmazottak, akiknek jogi helyzete egyenlő a biztosításra kötelezettekével, bár gazdasági helyzetük kedvezőbb, mint ezeké; tekintetbe kell venni azt a csoportot, amelynek tagjai részben alkalmazottak, részben önállók és akiknek kereseti viszonyai rendszerint époly szerények, mint a biztosításra kötelezettekéi: ilyenek a házi iparosok, felesbérlők stb.; végül vizsgálni kell a biztosítás kiterjesztésének kérdését azokra vonatkozólag, akik jogilag önállók ugyan, de jövedelmük oly csekély, mint általában a biztosításra kötelezetteké: ilyenek a kisiparosok, kiscgazdák, alkalmazottakból vált önállók.

Nyilvánvaló, hogy a felsorolt három csoport az említett szempontok szerint nagyon közel áll a munkásbiztosítás határaihoz. A kérdés a maga egészében nem is új, mert hiszen a legtöbb államban már is átnyulnak a munkásbiztosítás határai egyéb, szorosán nem a munkásosztályhoz tartozó csoportokra is, részint a kötelező biztosítás elvének kiterjesztésével, részint pedig akként, hogy feljogosították őket arra, hogy a munkásbiztosítás szervezetét és előnyeit az önkéntes belépés útján vehessék igénybe.

Külföldi példák mellőzésével hivatkozhatunk a mi munkásbiztosításunkra, a mely szintén mindkét úton túlterjeszkedett a munkásosztály határain, amikor egyrészt nem a munkásokat, hanem bizonyos fizetési határon belül az összes felsorolt alkalmazottakat helyezte betegségi biztosítási, illetőleg meghatározott üzemenként baleseti biztosítási kötelezettség alá, másrészt pedig a házi iparral foglalkozóknak, segédszemélyzet nélkül dolgozó önálló iparosoknak a betegségi és baleseti önkéntes biztosítást, sőt ipari üzemek tulajdonosainak a baleseti önkéntes biztosítást feltétlenül is megengedte.

A napirend helyesen mutatott reá arra a számtalan kérdésre, amely a biztosítás kiterjesztésének főkérdésével kapcsolatban indokolt választ vár. Ilyenek: Mi legyen az a fizetési határ, amelyen fölül következő magasabb fizetésűeket a törvénynek ki kell zárnia a munkásbiztosításból? Melyek a magasabb fizetésűek különleges biztosítási igényei az egyes biztosítási ágak szempontjából? Ezek kielégítése céljából szükséges-e a külön törvényi szabályozás, különleges kötelező biztosítás létesítésével, vagy pedig a teljesen szabad biztosítás keretében kell-e meghagyni őket, vagy csak egyszerűen feljogosítani arra, hogy a munkásbiztosítás szervezetében önként biztosíthassák magukat? Részesítse-e az állam valamely kedvezményben azokat, akik önként biztosítják magukat?

A félig önállók, félig alkalmazottak csoportjánál kérdéses, hogy teljesen egyenlő elbánásban részesíthetők-e a kifizetésű alkalmazottakkal? Ki töltsse be ezeknél a munkaadó biztosításjogi feladatait? Az ilyeneknek munkaadója is köteleztessék-e arra, hogy hozzájáruljon a terhekhez? Vagy pedig az ilyenek csak feljogosíttassanak, de ne köteleztessenek a biztosításra?

Hasonló kérdések merülnek fel jórészt a csekély keresetű önállók biztosításának szempontjai gyanánt is.

Az értekezleten a szóban levő csoportok közül főként az önállók biztosításának kérdése lépett előtérbe.

Dr. Piloty Róbert würzbuzgi tanár, ki az értekezlet eszmecseréjének »Die soziale Versicherung der Selbständigen in Deutschland« című tanulmányával írásban kidolgozott alapot is adott,¹⁾ a vitát bevezető előadásában nagy tudással és elmeállal fejtegette az önállók biztosításának szempontjait.

¹⁾ Megjelent a Zeitschrift für die gesamte Versicherungs-Wissenschaft című folyóiratban. XII. köt., 5. füz.

Miként említett értekezésében, úgy szóbeli előadásában is abból indult ki, hogy a biztosítási »kötelezettség«, az »önállósággal« nem igen egyeztethető össze. Reámutatott az »önálló« szónak gazdasági, szociális és jogi jelentőségére, úgyszintén arra, hogy a szó az említett három szempont szerint nem teljesen azonos fogalmat jelent és hogy a német R. V. O. pontosan egyik meghatározáshoz sem tartotta magát, hanem arra törekedett, hogy a keresetképtelenség elleni biztosítást hozzáférhetővé tegye mindazok javára, akik gazdaságilag gyöngék és a biztosításra reászorúlnak. Bár fölismerhető tehát a R. V. O. rendelkezéseiben az az alapelv, hogy az önállók a biztosításból rendszerint kizárassanak, mégis ezt az alapelvet számos kivétel áttöri, amennyiben a R. V. O. nagy mértékben bevonja a biztosításba az önállókat is, jelesen azokat, akik gazdasági és szociális szempontból vállalkozói állásuk dacára oly közel állnak a biztosított nem önállókhöz, hogy kizárásuk kemény és méltánytalan rendszabályként jelentkeznek.

Szerinte tovább is fenn kell tartani azt az elvet, hogy az önállók a szociális biztosításból kizárassanak. E szabály alól való kivételek megállapítása végett pedig az »önállóság« fogalmi meghatározására megfelelő mértéket kell keresni. Jelenleg ily mérték hiányzik. Akár a gazdasági, akár a szociális szempontból tekintjük az »önállóság« fogalmát, a kellő mérték hiányában egyoldalú eredményre jutunk. Nem mindenki önálló szociális szempontból, aki gazdaságilag önálló és viszont. Így a nagy fizetésű gyárigazgató gazdaságilag nem önálló, de szociális szempontból az; ellenben a kiscgazda helyzete éppen megfordítottja amazénak. De éppen ezeknél, a gazdaságilag önállóknál hiányzik a gazdasági helyzetnek valamely szilárd, fogható mértéke.

A kérdés megoldásának nehézségét élénken megvilágítja, ha szembeállítjuk egymással azt a két tényt, amely szerint, amíg egyrészt a biztosításnak technikailag alaposnak, statisztikailag indokoltnak kell lennie, addig másrészt éppen a pontos jövedelmi statisztika még úgyszólván mindenütt hiányzik. Jellemző ebben a tekintetben a szászországi cenzusos választói jog alapján a szász kir. statisztikai hivatal által készített statisztika, amelynek az értekezleten szétosztásra került táblázatban foglalt adataihoz képest abban az esetben, ha a 2.500 M-t meg nem haladó jövedelmű önállókat biztosításra köteleznék, az önállók $\frac{3}{4}$ részének biztosítási kötelezettség alá kellene esnie, sőt hozzávetőleges számítás szerint e kulcs általános alkalmazása az összes kulturállamokban az összlakosság $\frac{7}{8}$ részét biztosítási kötelezettség alá helyezné. Ilyen megkapó megvilágításban nézve a kérdést, érthetőnek mondta az előadó, hogy még Németország is, amely pedig oly nagy eredményeket ért el a kötelező biztosítás terén, miért oly tartózkodó az önállók biztosításával szemben, amelynek eredményei kiszámíthatatlanok. Valószínűleg a vállalkozási szellem csökkenését idézné elő, ha az arra első sorban hivatott önálló gazdasági alanyok mintegy hivatalnokokká változva, életüket a biztos nyugdíjra rendeznék be. Az előadó végre következőkben foglalta össze álláspontját: Az önállók a szociális biztosításból rendszerint kizárandók. Amennyiben azonban biztosításra szorulnak, kivételesen mégis be kell őket vonni és pedig vagy kényszer útján, vagy az önkéntes belépés megengedésével. Ha ezek a módok elégteleneknek bizonyulnak, állami támogatásban részesülő szabad biztosításra kell módot nyújtani. Az önállók biztosítási szükségleteinek méltányos és helyes megállapítását csak általános, részletes és megbízható jövedelmi statisztika alapján lehet eszközölni. Az önállók szociális biztosításának jövedelmi határok szempontjából való megállapításánál általában az alkalmazottakra nézve megállapított bérhatárt kell irányadóul venni. Az önállóknál azonban nem csak a hivatásbeli jövedelem, hanem az összjövedelem jöjjön tekintetbe és nem feltétlenül, hanem az átlagos helyi bérrel viszonylatban határozta-

sék meg a szociális biztosítás határául szolgáló jövedelem. A biztosítás különböző ágaiban a jövedelemhatár azonos legyen. Az önállók szociális biztosítása az illető országban a munkások és egyéb alkalmazottak biztosítása tekintetében elfogadott rendszerhez alkalmazkodják. A kötelező biztosítás elve azonban csak kivételképen a balesetbiztosításban ajánlatos, oly hivatásbeliek részére, amely hivatásban a kis önállóknak általában nincs kellő belátása biztosítási érdekeik felismerésére és arra, hogy önként belépjenek; a kötelező biztosítás azonban itt is csak abban az esetben fogjon helyt, ha a szabad biztosítás megfelelő módozatai hiányzanak; egyébként pedig ott, ahol biztosítási kötelezettség van, nekik a belépési jogot meg kell adni. Minthogy azonban az önállók biztosítási szükségletét előreláthatólag sem a biztosítási kötelezettség, sem az abba való önkéntes belépés joga ki nem elégítheti, ezért mind a kötelező, mind a szabad biztosítás elvét követő államokban megfelelő módot kell keresni az önállók szabad és támogatott biztosítására. A szubvenciót a takarékoság jutalma és a takarékoságra való buzdítás gyanánt kell megállapítani és pedig akként, hogy egyrészt az egyes alanyok biztosítási szükségletének, másrészt önbiztosításuknak mértéke legyen irányadó a szubvenció nagyságára nézve. Ebből a célból ajánlatos a takarékbank és biztosító bank egyesített rendszere, decentralizált önkormányzattal és centralizált állami vezetéssel.

Az előadást követő vitában *Bellom Móric*, a párisi bányásziskola tanára, *Düttmann Ágost*, az oldenburgi Landesversicherungsanstalt elnöke, *Ferrero di Cambiano*, olasz országgyűlési képviselő és a Cassa nazionale di previdenza per la invalidita alelnöke, *dr. Dietz*, Hessen nagyhercegség Landesversicherungsanstaltjának elnöke, *dr. Schmitt Ferenc*, a reichenbergi kereskedelmi kamara tanácsosa, *Bielefeldt Alwin*, a Hanzavárosok Landesversicherungsanstaltjának igazgatója, *Palme Sven*, a stockholmi »Thule« életbiztosító társaság vezérigazgatója, *dr. Drexel Károly*, osztrák birodalmi gyűlési képviselő, *dr. Manes Alfréd* berlini tanár, *dr. Zacher György*, a német birodalmi statisztikai hivatal igazgatója vettek részt. Valamennyinek felszólalása jórészt az önállók biztosításának kérdésével, különösen pedig azzal foglalkozott, hogy ez a kötelező vagy a szabad biztosítás szervezetében történjék-e, figyelmen kívül hagyva a biztosítás kiterjesztésére vonatkozó egyéb kérdéseket, amelyek közül pedig a magasabb fizetésűek biztosításának kérdésében *Bellom Móric* nyomtatásban előkészített javaslatot is terjesztett az értekezlet elé.

Ebben az előterjesztésében azt a véleményt nyilvánította, hogy a magasabb fizetésűek részére külön biztosítási szervezetet létesítsenek. Szerinte ugyanis a rokkantsági biztosításban ugyanazok a megbetegedési okok a magasabb fizetésű alkalmazottakra nézve rövidebb munkaszünetet jelentenek, mint a munkásoknál és a rokkantság előbbiekénél később következik be, mint az utóbbiaknál; az alkalmazottak rokkantságl kockázata tehát kisebb, mint a munkásoké és így a közös biztosítási szervezetben való egyesítés amazokra hátrányos volna. Egyébként pedig az ő véleménye szerint az alkalmazottakra nézve a szabad biztosítás szükségesebb, mint a munkásoknál, mert az alkalmazottak biztosítási szükségletei sokkal változatosabbak, mint a munkásokéi. Az alkalmazottak ugyanis, mint műveltebb egyének, akik az övéikről gondoskodás tekintetében sokkal jobban tudják felfogni, hogy mire van szükségük nekik, valamint családjuknak, különböző módozatokhoz folyamodnak, amelyeknek változatosságát törvényes kötelezettség útján elérni nem lehet, hacsak nem akarjuk a törvényhozás bonyolultságának hatványozását és olyan terhek keletkezését előidézni, amelyek előre ki sem számíthatók. Szerinte figyelembe kell venni, hogy az alkalmazottak inkább törekszenek társadalmi felemelkedésre, mint a munkások; ezt pedig csak a személyes viszonyaiknak megfelelő és céljai elérésében nem akadályozó szabadság útján érhetik el. Végül

mérlegelni kell, hogy az alkalmazottak részére kevésbé remélhető állami támogatás, mint a munkások javára. Maga az a tény, hogy az alkalmazottak javára való állami támogatás úgyszólván kivihetetlen, megdönti a kötelező biztosításnak ezekre való kiterjesztését.

A felszólalások azonban — mint már említettem — a biztosítás kiterjesztésének egyéb kérdéseit úgyszólván mellőzve, leginkább az önálló biztosításának problémájával foglalkoztak és, miként ezt *dr. Piloty Róbert* előadó zárószavában maga is elismerni volt kénytelen, jórészt javaslatai ellen és az önálló kötelező biztosításának elve mellett hangzottak el.

Egyöntetű, tisztázott nézetekről természetesen még nincsen szó, mert hiszen ez a kérdés aránylag újabb keletű és gyakorlatban kevés tapasztalatra kínálkozott alkalom. Jellemző különben, hogy még a németek is, akik pedig nemzetközi értekezleteken leginkább szeretnek és tudnak egyetemes, kiforrott állásfoglalással jelentkezni, itt megoszlottak.

Könnyen érthető, hogy a már említett francia felszólaló, a jól ismert francia felfogásnak megfelelően, nyomatékosabban hangsúlyozta a szabad biztosítás szükségét és nagy elégtétellel mutatott rá egyes német szakférfiaknak, így az előadónak is a szabad biztosítás elvéhez közeledő, előzékeny álláspontjára, amelyet ő a maga részéről is megerősíteni igyekezett, különösen kiemelve a szabad biztosítás nagy jelentőségét az özvegy- és árvabiztosításra nézve, amelynek éppen az önálló biztosításánál igen nagy jelentősége van. Egyébként még azt is elveti, hogy a szabad biztosítást állami szubvenciókkal támogassák. Ez megterheli az állami költségvetést és azt jelentené, hogy az állam megadóztatja polgárait azért, hogy azt, amit egyik kézzel elvesz tőlük, azt a másikkal visszaadja.

Az olasz és a svéd kiküldöttek azonban utaltak arra a nagy eredményre, amelyet hazájukban az állam által támogatott szabad biztosítás útján az önálló biztosítása tekintetében elértek, míg *dr. Manes Alfréd*, aki a németek között is mindenkor a magánbiztosítás ügyét képviseli, ezúttal sem mulaszthatta el, hogy fel ne szólaljon és pedig most is amellet, hogy az önálló a magánbiztosítás keretében meghagyassanak. Ő azonban nem az állami szubvencióra helyezi a fősúlyt, amelyet az ügy fejlesztése szempontjából lényegtelennek tart, hanem inkább azt kívánja, hogy a biztosítás két főalakja, a magánbiztosítás és a szociális biztosítás közelebb hozassanak egymáshoz akként, hogy mindegyik lehetőleg igyekezzék el-sajátítani és érvényesíteni a másikkal előnyeit. Ha a magánbiztosítás szociálisabb, a szociális biztosítás pedig mozgékonyabb lesz, mindkettő sokkal jobban betölti hivatását és szerinte újabb intézmények létesítése, valamint a kötelező biztosítás kiterjesztése merőben feleslegessé válik. Ez a felfogás, amely lényegben a meglévő birtokállapot fentartását célozná, az önálló biztosításának kérdésétől eltekintve is általános megszívlelést érdemel, mert érvényesülése tagadhatatlanul javára válnék a biztosítás ügyének, különösen pedig a biztosítottaknak. A magánbiztosítás szociális szelleme ugyanis megnyilatkozhatnék abban, hogy a részvényesek megfelelő mérsékelt hozadékkal beérve, a biztosítottak javára pedig több irányban, így a fizetési módokat, a befizetések abbahagyása stb. tekintetében kedvezőbb feltételeket állapítva meg, a jövedelemnek az eddiginél nagyobb részét fordítaná a biztosítottak javára és különösen olyan biztosítási módokat is teremthetne, amelyek az alsóbb néposztályok takarékoskodni kívánó tagjainak is lehetővé tennék a biztosítást¹⁾. Másrészt a szociális biztosítás üzletiesebb, mozgékonyabb működése abban nyilvánulna, ha nem vetné meg a reklám tisztességes eszközeit és hirdetések, sajtó, felolvasások, iskola, népnevelés útján terjesztené a biztosítás sokoldalú, nagy jelentőségének ismeretét.

¹⁾ Gyönyörű példája ennek a francia „Caisse nationale de retraites”, amelynek működését és szinte megragadó eredményeit érdekesen ismerteti Chéron M. francia képviselő és a költségvetés előadója a Bulletin des Assurances sociales f. évi 4. számában (832—877. l.)

Bár egyébként még *Bielefeldt Alwin* is amellet érvelt, hogy az önálló biztosítását, a kötelező biztosításukkal szemben tornyosuló technikai nehézségek miatt is hagyják a magánbiztosításnak, és bár kiemelte, hogy a német szociális biztosítás keretében az önálló azért nem vesznek részt a nekik kínálkozó önkéntes biztosítás útján, mert a törvényhozás a belépést megnehezítette körülményes feltételeinek megállapításával, mégis a németek általában megmaradtak ebben a kérdésben is a most már úgyszólván nemzeti jellegűvé vált kötelező biztosítás álláspontján. Reámutattak arra, hogy bár óvatosan, de mégis haladni kell a kötelező biztosítás kiterjesztésének irányában, mert az a Rubikon, amelynek átlépésétől annak idején Posadovszky—Wehner is óvott, t. i. az önálló biztosítása, mint Rubikon nem létezik. Az önállókat ugyanis nem választja el éles határvonal a nem önállóktól; sőt az önállóknak igen nagy része bér munkával is keresi megélhetését; ezek pedig kötelező biztosításra szorulnak. E nézet szerint a kötelező biztosítás kiterjesztésének első sorban a betegségi és rokkantbiztosítás terén kell történnie, mert a betegség általánosabb jelenség, mint a baleset, a rokkantság esetére való biztosítás pedig, hogy csak némileg is kielégítő legyen, oly tartós és aránylag nagyobb befizetéseket igényel, amelyekre ezek a társadalmi rétegek maguk erejéből nem képesek. Ezeket tehát csak az állam hozzájárulásával fedezett, kötelező rokkantbiztosítással lehet segíteni; sőt arra is kell gondolni, hogy a rokkantbiztosítás terheihez hozzájárulásra köteleztessenek a községek is, amelyeknek szegényellátási terheit csökkenti a rokkantbiztosítás. Az önálló biztosítási kötelezettségének megállapításánál pedig helyes határmérőként szolgálna a helyi bér (Ortslohn), ha ugyanis mindazokat vonnák be a biztosításba, akiknek jövedelme kisebb, mint a helyi bér (Ortslohn). Végül rámutattak arra a Németországban észlelt, de köztudomásúlag máshol is észlelhető jelenségre, amely szerint maguk az érdekelt társadalmi rétegek, különösen a kisiparosok is kívánják, hogy bevonják őket a szociális biztosítás keretébe.

Az osztrák kiküldöttek közül főként *dr. Drexel Károly* csatlakozott nyomatékosan az önálló kötelező biztosításának elvéhez, kifejezést adva annak a várakozásának, hogy az osztrák törvényjavaslat, amely az önálló biztosítását is felöleli, most már rövid időn törvényynyé lesz már csak azért is, mert azok a kisebb munkaadók, akiknek alkalmazottaik biztosítása fejében járulékokat kell fizetniök, nem nyugodhatnak bele abba, hogy ők mindig csak fizessenek, de semmit se kapjanak. Egyáltalán elhibázottnak tartja, ha a kötelező biztosítás kérdését egyes osztályok szerint, nem pedig abból a szempontból kívánják megoldani, hogy a szociálisan gyengék, akik biztosításra szorulnak, tényleg biztosítottassanak is. Ennek a célnak megvalósítására pedig kötelezésre, kényszerre van szükség, csak úgy, mint az iskolázás, a közegészségügy terén és a társadalmi élet több egyéb ágában is. Oly fontosnak tartja ezt a problémát, hogy e mellett szinte eltörpül az egyesektől hangoztatott az az ellenvetés, vajjon mi biztosítja a járulékok behajthatóságát? Végre ha egy-egy kézműves vagy kisközgazda időközönként adós marad is a járulékokkal, ez nem lényeges a kötelező biztosítás mellett szóló nagyjelentőségű szempontokkal szemben.

A vitát *dr. Zacher György* felszólalása fejezte be, aki reámutatott a vélemények nagy megoszlására és megfelelő megoldásként hivatkozott a drezdai értekezleten tett előterjesztésére, amely oda irányult, hogy a biztosítottaknak szabad választás engedjék a tőke-, járadék-, életbiztosítás és ezek kombinációi tekintetében és pedig a szövetkezetek és magántársulatok szabad versenyeivel és bizonyos állami hozzájárulásokkal.

Javaslatára kimondta az értekezlet, hogy a nemzetközi állandó bizottságot felhívja a szóban levő kérdés tanulmányozására, és az adatoknak az egyes nemzeti osztályok útján tartandó vizsgálatokkal való megállapítására.

Ezután áttért az értekezlet a napirend második tárgyára: a kötelező járadékbiztosítás önkéntes tőkebiztosítással való kiegészítésének kérdésére.

Ez a kérdés már a drezdai értekezleten is tanácskozás anyagául szolgált, ahol *Bielefeldt Alwin*, a Hanza-városok Landesversicherungsanstalt-jának igazgatója volt annak előadója. A vitát most is ennek előadása vezette be, amely az értekezlet tagjai között nyomtatásban is szétszított főbb szempontokat taglalta. Tételei a következők: A kötelező járadékbiztosításnak feladata a szociális biztosítás alapjainak megteremtése. Ez magában foglalja mindazt, ami a vagyontalan a bér munkával megkereshető megélhetésnél rendszerint többet nem kereső néposztályok rendezett életmódjának biztosítása céljából szükséges. Tartalmaznia kell tehát a betegségi, baleseti, rokkantsági, agykori, özvegy- és árvabiztosítást, valamint megelőző (profilaktikus) védelmet kell nyújtania betegség és baleset okozta időelőtti keresetképtelenség ellen. A kisebb jövedelmű néposztályok gazdasági helyzetének minden további kiépítését az »önkéntes« biztosítás útján kell keresni és pedig mind a biztosításra kötelezettek javára, mind a kötelező biztosítás hatályán kívül álló középosztály érdekében. Noha lehetőleg mindenkinek tetszésére kell hagyni a biztosítás módjának és mérvének megválasztását, mégis különös súlyt kell helyezni arra, hogy a kötelező járadékbiztosítást önkéntes népies tőkebiztosítás egészítse ki. A biztosításra kötelezetteknek erre a kötelező biztosítás intézményének keretében kell módot adni és kerülni kell az önkéntes biztosításnak mindennemű olyan megnehezítését, amely a kényszerbiztosításból merített biztosítástechnikai okokra támaszkodik. A népies tőkebiztosításnál kerülni kell a magánbiztosítás terén jelentkező visszasságokat, pl. magas igazgatási költségeket, stornokat stb. Előnyben kell részesíteni a takarékosági és biztosítási elveknek olyképen való egyesítését, hogy a biztosított a saját érdekeinek megfelelően választhassa. A takarékosági és biztosítási hajlamot az önkéntes biztosítás mellett az állam, a községek, a munkaadók és közhasznú egyletek közvetlen vagy közvetett, de lehetőleg törvényesen megállapítandó rendszabályokkal mozdítsák elő. A biztosítási kötelezettség alatt nem álló személyek, az ú. n. középosztály önkéntes tőkebiztosítása akár a magánbiztosítás, akár a szociális biztosítás intézményei útján történhessék. Ugyanigy történhessék a biztosításra kötelezettek önkéntes tőkebiztosítása is. Mindezekre tekintettel, a népies tőkebiztosítás céljaira alkalmas intézményeket közérdekű szempontok szerint akként kell kiépíteni, hogy szolgáltatásaik módja és mértéke tekintetében ne maradjanak el a kötelező biztosítás mögött. Ily rendszabályok volnának: A biztosítás átváltoztatásának és a visszafizetésnek megkönnyítése, nyereségrészesedés, a biztosítás alapján való hitelközvetítés, a biztosítási igények elvesztésének lehető kizárása, megelőző gyógykezelés berendezése a keresetképtelenség időelőtti elvesztésének megakadályozása végett, közhasznú lakásépítés a biztosítottak javára a rendelkezésre álló biztosítási tőkék felhasználásával.

Miként a kérdésnek ezek a vezető szempontjai mutatják, szorosan összefügg ez a napirend első pontjával, mert hiszen a népies tőkebiztosításnak tényleg főként a kisjövedelmű önállóakra nézve van legnagyobb jelentősége. Az értekezlet tagjai is érezni látszottak ezt, mert a napirend első pontjánál folytatott eszmecsere után a második pontnál már kevésbé élénk volt a felszólalásokban nyilvánuló behatóbb közreműködés.

Maga *Bielefeldt Alwin* bevezető előadásában hangsúlyozta, hogy továbbra is a kötelező biztosítást kívánja alap és kiindulási pontként megtartani, és pedig mind a biztosítottak köre, mind a biztosított szolgáltatások tekintetében. Az intelligens osztályokra azonban szerinte nem illik a kötelező biztosítás elve, ezeknek első sorban van szükségük a biztosítás módja és mértéke tekintetében való szabadságra. Legalább is a kötelező biztosítási

tás kiegészítéseképpen múlhatlan szükségük van ezeknek a tőkebiztosításra. A tényleges szükségét mutatják azok az óriási számok, amelyekben a fennálló biztosítások összege jut kifejezésre. Így 1909. évben Angliában 20 milliárd, az Egyesült-Államokban 52 milliárd, a Németbirodalomban 11 milliárd márka volt a biztosítási összeg. Ismertette azután előadó az egyes államok nevezetesebb népbiztosítási intézményeit, amelyek során rátért az újabb Németországban keletkezett nagy népbiztosító intézményekre, különösen pedig a szervezett munkásság nagyszabású munkásbiztosító szövetkezetére. (*Volksfürsorge*.) Ebbe a szövetkezetbe pártállásra való tekintet nélkül bárki beléphet. Már is 4 millió tagja van. Alaptőkéje 1 millió márka, amelyből $\frac{1}{2}$ milliót a szakszervezetek, $\frac{1}{2}$ milliót a munkásszövetkezetek fizettek. Alapszabály szerint osztalék fejében 4%-nál több nem fizethető. A részvények csak az igazgatóság jóváhagyásával adhatók el. Az igazgatási költségen való takarékoskodás végett a díjak beszedését a szakszervezetek végzik. A jövedelmeket részben munkásházak építésére fordítják.

A másik újabb nagy népbiztosító intézetet az *Ostpreussische Landschaft* létesítette. Ennél a közigazgatás és különböző közintézmények pótolják az ügynököket, aminek tulajdonítható, hogy már az első évben felesleggel dolgozott. A biztosított tőke 23 millió márka.

De ezek mellett maguk a magánbiztosító társulatok is Németországban mind több gondot fordítanak a kistőkék biztosítására, a népbiztosításra. A felszólaló mindezekre az adatokra azért hívta fel nyomatékosabban a figyelmet, hogy a népbiztosítás, a tőkebiztosítás tekintetében mutatkozó közszükségletet jellemezze, ami még meglepőbb, ha figyelembe vesszük, hogy már maga az új *Angestellten-Versicherung* is évente 200 millió márkát von ki a forgalomból.

Szerinte a kötelező biztosítás elleneseinek ama gyakran hangoztatott vádja, amely szerint ez az önsegélyezésre való törekvést elaltatja, teljesen megdőlne, ha a kiegészítő, szabad tőkebiztosítással és ennek támogatásával módot adna a törvényhozás az önsegélyezési törekvések erélyesebb felkarolására. Különösen indokolt volna az állami hozzájárulás abban az időszakban (*Karrenzzeit*), amelyben a járulékokkal való visszamaradásnak a biztosítás megszűnése a következménye.

Az előadó után *Frankel Lee*, a Metropolitan Life Insurance Co. igazgatója New-Yorkban, továbbá *Beaujean*, a brüsszeli Caisse générale d'Épargne et de Retraites igazgatója és *López Nunez Alvaro*, a spanyol nemzeti biztosító intézet titkára szólaltak fel, leginkább saját országaik idevágó viszonyait és intézményeit ismertetve.

Ezekből a felszólalásokból minket, nagyszámú amerikai kivándorlóinkra tekintettel, főleg az amerikai felszólaló érdekel. *Frankel Lee* kifejtette, hogy a kötelező biztosításnak Németországban bevált nagy eredményei dacára, az Egyesült Államokban egyelőre és még hosszú ideig nem várható a kötelező biztosítás általános létesítése, amennyiben eddig csak Ohio és Washington államok hozták be a kötelező biztosítást a balesetbiztosítási ágban, bár ez a biztosítás is inkább szavatossági biztosítás, mint tulajdonképeni balesetbiztosítás.

A kötelező biztosítás létesítése helyett arra törekszenek Amerikában, hogy a szociális szempontokat a magánbiztosítás keretében juttassák érvényre. Így pl. az ő társulata bevezette a preventív (vagyis a rokkantságot elhárítani hivatott) gyógykezelést, ápolónőkkel látja el a biztosítottakat betegségük idején, röpiratokban terjeszti a gyermekápolás, a higiéné, a tuberkulózis leküzdését célzó és egyéb ilyenmű hasznos ismereteket.

A vitát *Paulet György* francia államtanácsos és a szociális biztosítási szakosztály főnöke foglalta össze, annak megállapításával, hogy több év óta csaknem valamennyi ország ahhoz az állásponthoz tart, amely szerint az alkalmazottak részére kötelező, a kisiparosok és kigazdák

részére pedig szabad népbiztosításra van szükség. A tapasztalat azt mutatja, hogy épen a kötelező biztosítás az, amely felébreszti a népbiztosítás szükségességének érzetét. Ennek megvalósítására különböző utak kínálkoznak. Franciaországban, Olaszországban, Belgiumban az állam alapított szabad biztosító intézeteket, amelyeket az állam segít is. Máshol, így Angliában és az Egyesült Államokban tisztán magánintézetekben látják el a népbiztosítást. A kérdés teljesen megvilágítva nincs. Javaslatának elfogadásával kimondta az értekezlet, miként a napirend 1. pontjánál is tette, hogy a nemzetközi állandó bizottságot felhívja a kérdésnek a nemzeti osztályok útján való beható tanulmányozására és a legközelebbi nemzetközi értekezletre leendő előkészítésére.

Ezután a napirend harmadik pontja következett: *A szociális biztosítás terhe, és pedig a) a munkás, b) az ipar, c) a köz költségvetésére való kihatásában.*

Az értekezlet eme tételének irányát dr. Zahn Frigyes miniszteri tanácsosnak, a bajor országos statisztikai hivatal igazgatójának »Belastung durch die deutsche Arbeiterversicherung« című, az értekezlet tagjai között nyomtatásban szétszótott dolgozata adta meg,* amelynek nyomán, nevezettnek hivatali elfoglaltságával kimentett távolmaradása következtében, dr. Freund Richard, a berlini Landesversicherungsanstalt elnöke vállalta az előadó szerepét.

Ennek a jelentésnek keretét meghaladná e rendkívül értékes, tudományosan megalapozott munkának bővebb ismertetése. Csak végső megállapításaiból emelem ki azt a tételt, amely szerint *a munkásbiztosítás terheit nem annyira mint terheket, hanem inkább mint a közgazdaságnak szükséges és egyszersmind termékeny (reproduktív), dús hozamú költségeit kell értékelni. A munkásbiztosítás és a vele kezdeményezett szociálpolitika és szociálhygiéne nem pusztá megterhelése a termelésnek. Ez fokozása a termelésnek, sőt magának a termelő erőnek, és pedig sokkal nagyobb [mértékben, mint a gépek javítása és szaporítása; élettani biztosítása ez a társadalmi közösségnek, lényeges alkateleme az egész nemzetgazdaságnak.*

Ezeket a gondolatokat fejtegette részint Zahn nyomán, részint saját adataival is kiegészítve, a lendületes szónoki tehetséggel rendelkező előadó. A munkásság megterhelése szempontjából kiemeli, hogy a német munkásság a birodalmi biztosításra 1911. év végéig 4 milliárd és 200 millió márkát fizetett, viszont azonban a munkásbiztosítás szolgáltatásaiban 8 milliárd márkát visszacapott. Előadó azután kiegészítette Zahn adatait és szempontjait azzal a szemponttal is, vajjon a munkásbiztosítás terhei nem kényszerítik-e a munkásságot arra, hogy igényeit más irányban szűkebbre vonja. Ezzel a föltevessel szemben reá mutat arra, hogy bár a német munkásság a birodalmi munkásbiztosítás járuléki fejében átlag bérének $3 - 3^{1/2}/0$ -át fizeti, e mellett még egyébként önként is biztosítja magát és az önkéntes biztosítások fejében még nagyobb terheket vállal azoknál, a melyeket a kötelező biztosítás reáró. Arról tehát, hogy a kötelező biztosítás aránytalanul megterhelné, szó sem lehet.

De emellett a munkásság életmódja egyáltalán is emelkedett a kötelező munkásbiztosítás hatálya alatt, sőt ezt az emelkedést jórészt éppen a munkásbiztosításra lehet visszavezetni.

Figyelembe kell venni a munkásbiztosítás etikai ellenértékét is. A munkás nemcsak segítyt kap, hanem a munkásbiztosítás által létesített profilaktikus intézmények révén biztosabbnak is érzi helyzetét, nyugodtabban dolgozik és megnyugvással tekint a jövőbe.

Sokaknak az az aggodalma, hogy a munkaadók a munkásbiztosítás terheit a munkásokra hárítják át, Németországban nem következett be. Nemcsak, hogy ez be nem következett, hanem ellenkezőleg, a munka-

* Megjelent a Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft XII. köt. 6. füz.

bérek jelentékenyen emelkedtek is. Bizonyítja ezt a rokkantbiztosítás keretében a magasabb osztályok számarányának az alsóbb osztályokéhoz képest való folytonos emelkedése.

Végül, ha nem is meglegedett a munkásság, mégis harcai enyhébbek, mint egyebüttl, mert érzi, hogy van veszteni valója. *Németországban, az előadó szerint, a munkásbiztosítás gyakorlati terén működő férfiak gyakran tapasztalják, hogy a munkásság a munkásbiztosítási intézmények vagyonát a munkásság vagyonának tekinti, buzgó lelkiismeretességgel vigyáz annak fentartására és gyarapítására és gyakran tesz magasabb szociális öntudatáról szinte meglepő bizonytságot, amikor teljes odaadással közreműködik a károsító cselekmények földerítésében és ezek elkövetőinek leleplezésében.*

Ami a munkaadók terheit illeti, ezek a kifizetett bérek 3—4°/_oát fizetik a járulékokra. Maga a Krupp-cég 1910. év végéig 40 millió márkát fizetett a kötelező munkásbiztosításra. A nagy terhekkel szemben azonban megkapják a munkaadók az ellenértéket a munkásság munkaképességének nagy emelkedésében. Egyébként azt, hogy a munkásbiztosítás a német ipart nem terheli túl, mindennél inkább bizonyítja az a tény, hogy ez nagyobb válságokon keresztül is tudott győzedelmeskedni.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a munkásbiztosítás, terheinek előre számításba vehetősége folytán, nyugodtabb és biztosabb alapot kölcsönöz az ipari vállalkozásnak.

Igaz ugyan, hogy a munkásság munkaképességével együtt annak harcképessége is fejlődött, mert az egészséges, erőteljes munkásság később a bérharcra, mint a sanjargatott, kiéhezett. Bár a bérharcok száma emelkedett is, de ezek lefolyása enyhült és nincsenek azok a katasztrófák, amelyeket a bérharcok egyebüttl előidéznek.

Végül azt, hogy a munkaadókat nem terheli túl a kötelező biztosítás, meggyőzőn bizonyítják az általuk önként létesített nagyszámú munkásjóléti intézmények.

A német birodalom, a szövetségi államok, községek és községi kötelek több irányban járulnak a munkásbiztosítás terheihez.

Megteszik ezt a törvényes hozzájárulások alakjában, úgyszintén munkaadói minőségükben, végül a munkásbiztosítással összefüggő hatáskörük különböző feladatai tekintetében. Ezzel szemben — egyéb közvetett előnyöktől eltekintve — közvetlen nagy előnyét élvezik a munkásbiztosításnak, mind abban, amit ennek intézményei a közegészségügy, munkáslakásügy, népművelés terén végeznek, továbbá abban, amit a munkásbiztosítás révén a szegénységélyezésen megtakarítanak, végül abban, amit pénzügyi gazdálkodásuk megkönnyítésére nézve elérnek a különböző kölcsönkötvényeikbe fektetett munkásbiztosítási tőkék révén.

Bármely vonatkozásban is tekintjük azonban a munkásbiztosítás terheit, akár a munkások, akár a munkaadók, akár a közületek szempontjából, annak sokfelé ágazó kihatásai folytán igen nehéz a terhek és ezekkel szembenálló előnyök mérlegének megállapítása, éppen azért, mert mindkét rovaton sok a közvetett tétel.

Az előadó ennél a pontnál is oly értelmű javaslatot tett tehát, mint amely a napirend előző pontjainál elfogadásra talált, t. i. hogy a nemzetközi állandó bizottság és az egyes nemzeti osztályok közreműködésével állapítsák meg országoként a munkásbiztosítás tehermérése, első sorban azonban annak megállapításával, hogy nem kellene-e előbb bevárni az újabb (francia, angol) kötelező biztosítási törvények eredményeit.

Az előadáshoz több felszólaló füzte megjegyzéseit.

Felszólaltak: *Hurtel Leó, francia iparos, Lorenz, a svájci munkás-titkárság vezetője, Bellom Móric, párisi bányásziskolai tanár, Jouanny, a szindikátusok központi bizottságának elnöke Párisban, Posthuma hollandi*

kiküldött, Delmas Lucian, a »La Prèservatrice« párisi balesetbiztosító társaság igazgatója, dr. Feig kormánytanácsos a berlini császári statisztikai hivatalban, dr. Weidtmann titkos tanácsos, az általános társláda egyeslet elnöke Aachenből, dr. Klein Gusztáv Adolf, titkos kormánytanácsos, a birodalmi biztosítási hivatal tanácselnöke és dr. Zacher György a német császári statisztikai hivatal igazgatója, végül pedig az előadó foglalta össze a vita anyagát.

Az összes felszólalók elismerték a kérdés nagy jelentőségét, de valamennyien reámutattak a megoldás nagy nehézségeire is. Különösen Bellom hangsúlyozta, hogy a megterhelést csak a munkás fizetésének és nem annak költségvetésének arányában kell megállapítani és pedig figyelemmel arra az áthárításra is, amelyet a munkaadó akár a fogyasztóra, akár a munkásra igyekszik keresztülvinni, a fogyasztók között újból megterheltetvén maga a munkás is.

Egyébként érdekes jelenség, hogy Bellommal szemben, aki itt is szükségesnek találta hangsúlyozni a franciáknak a kötelező biztosítástól való idegenkedését, a francia szindikalista Jouanny kijelentette, hogy ő régebben azt hitte, hogy csak a szindikalizmus útján lehet haladni, nézetét azonban megváltoztatta és úgy látja, hogy a szociálpolitikai intézmények a munkásoknak javára válnak. Vajjon nem újabb korszak kezdetére vet-e világot ez a felszólalás, a francia munkásság törekvéseinek a szindikalizmustól való elfordulása és a Németországban bevált szociális irányokhoz az eddiginél nagyobb mérvben való csatlakozása tekintetében?

Dr. Feig szintén reámutatott azokra a nehézségekre, amelyek a kérdés megoldásánál a statisztikusra várnak. Emlékeztet arra a nagy nehézségre, amely az adóáthárítások megállapításánál mutatkozott; így van ez a biztosítási járulékok áthárításának megállapításánál is. Csak általános és nagy átlagban való tételek állíthatók fel, de nem lehet minden esetre megállapítani, sem az áthárítás tényét, sem a megterhelés pontos mértékét. Jórészt annak vizsgálatára kell tehát szorítkozni, hogy a járulék milyen hányada (százaléka) a munkaadó által kifizetett bérnek. Az osztalékokat, a részvénytőkét, a tiszta hasznat összehasonlítási mértékül elfogadni nem lehet, mert mindez az egyes üzemek és vállalatok konkrét viszonyaitól függ. Így jártak el más téren is. Pl. ha a szénszindikátus felemelte a szén árát, csak a felemelés $\frac{1}{10}$ -kát állapítják meg és nem mérik azt össze a vásárló ipar tiszta hasznával vagy osztalékaival.

Dr. Weidtmann nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy nemcsak a birodalmi törvényhozáson, hanem az egyes szövetségi államok törvényhozásán alapuló, valamint egyéb szociális biztosítási terheket is figyelembe kell venni, mert csak így lehet pontos képet nyerni és csak így lesz megállapítható, hogy valamely nagyobb válság idején elbirja-e az ipar a terheket. Szerinte a német ipar föllendülését a munkásbiztosítással okozati összefüggésbe hozni nem lehet, sőt igen aggályos jelenségnek tartja azt, hogy a munkások egyre azon vannak, hogy a munkásbiztosítási szolgáltatások és megfelelőleg a járulékok is emeltessenek, viszont pedig minden járulékemelést alkalmul használnak, hogy azon a címen béremelést követeljenek.

A német részről csak igen ritkán hallható ilyen skepticizmussal szemben dr. Klein Gusztáv Adolf és még inkább dr. Zacher György nagyszabású adatokkal igyekeztek bizonyítani a német munkásbiztosítás rendkívüli, úgyszólván szédítő eredményeit, amelyeket különben tömören összefoglalva feltüntet a Reichs-Arbeitsblatt f. évi 9. száma, Zacher pedig egyszersmind sorra vette a német birodalom ama óriási gazdasági fellemlésének jellemző számait is, amelyek azt bizonyítják, hogy a munkásbiztosítás életbeléptetése óta a német birodalom mind gazdaságának összességében, mind egyes tagjainak átlagos jólétében mily nagyot haladt. Ezek

tömegéből csak egyet-kettőt ragadok ki. A halandóság Németországban ezer-ezer lakosra számítva:

1880. évben . . .	27'5
1890. évben . . .	25'6
1900. évben . . .	22'1
1910. évben . . .	16'2

Az átlagos életkor az 1871/80. évtizedtől az 1891/900. évtizedig a férfilakosságnál 35'58 évről 40'56 évre, a női lakosságnál 38'45 évről 43'97 évre emelkedett. A lakosság 46 millióról 65 millióra emelkedett és évenként 1 millióval szaporodik, e mellett pedig még évenként másfél millió külföldi munkás munkaerejére van a birodalomnak szüksége.

A világkereskedelemben Németország a negyedik a helyről a másodikra emelkedett. Évi be- és kiviteli forgalma 17 milliárd márka. A közvagyon megkétszereződött 25 év óta és mérsékelt számítás szerint kereken 250 milliárd márkát tesz ki. A jövedelem évi 30 milliárd. A takarékpénztárak vagyona, amely 1875. évben alig 2 milliárd márka volt, most a 14 milliárdot meghaladja. A tanulatlan munkások bére 25⁰/₀-kal, a tanult munkásoké 50⁰/₀-ig, némely iparban 100⁰/₀-kal is emelkedett és pedig a munkabérek nagyobb arányban emelkedtek, mint a milyenben az élelmi szerek ára megdrágult. Ennek megfelelőleg emelkedett Németországban a lakosság egy-egy fejére számított élelmiszerfogyasztás is, jelesül a húsfogyasztás ma már alig csekélyebb itt, mint Angliában.

Az értekezlet tagjai előtt a felhozott adatoknak jórésze bizonyára nem volt új, mert hiszen különböző közleményekben és magának Zachernek dolgozataiban¹⁾ azok már ismertetést nyertek, mégis a jelenlevő szakemberek összessége szemellátható feszültséggel hallgatta a felszólalást, amelyben egy új világbirodalomnak, talán azt is lehetne mondani egy új világkulturának, a szociális igazság kulturájának hatalmas oszlopai jelentek meg a csendben figyelő hallgatóság szemei előtt.

Az előadó rövid zárószavai után az értekezlet itt is a napirend előző pontjainál hozott határozatnak megfelelőleg határozott.

A napirend negyedik pontja a nemzetközi baleseti statisztika létesítésére vonatkozott. A nemzetközi állandó bizottság erre nézve a nemzetközi statisztikai intézettel egyetértőleg tervezetet dolgozott ki és a közzéteendő első kötet tervezetét, amely 12 európai állam adatait tartalmazza, szét is osztották az értekezlet tagjai között. Jelen ismertetés keretét meghaladja ennek a tervezetnek bővebb részletezése. Két főrovata közül az egyik (A) a kártalanított balesetek általános adatait, a másik (C) a kártalanított balesetek okait mutatja. Az egyes nemzeti osztályok által rendelkezésre bocsátott további adatokhoz képest a keresetképtelenség fokát és a gyógykezelési időtartamot külön rovatok mutatják ki.

A magyar osztály részéről Kiss Adolf és dr. Sasvári József tagtársaink azt az indítványt terjesztették elő, hogy a nemzetközi statisztika a balesetbiztosításra kötelezett üzemek és a baleseti kártalanítások statisztikájával is kiegészíttessék. A francia osztály részéről pedig azt indítványozták, hogy az állandó bizottság és a nemzetközi statisztikai intézet együttesen keressék meg az egyes államok kormányait az iránt, hogy az egyes államok baleseti statisztikájának elkészítésénél vegyék figyelembe azt a nemzetközi statisztika nagyjelentőségű céljait szolgáló szempontot, hogy a feldolgozás mindenütt lehetőleg egyenlő alapon történjék.

Végül dr. Kaufmann zürichi orvosnár reámutatott arra a visszásságra, amely szerint a baleseti statisztika orvosi része általában használhatlan, egyes sérülések ennek folytán statisztikailag úgyszólván feldolgozva sincsenek. Bejelentette, hogy ez a körülmény a folyó évi augusztus havában

¹⁾ L. különösen is a Bulletin des Assurances sociales 1910. évf. 427-437. I. megjelent értekezését.

Düsseldorfban tartott baleseti orvosi kongresszuson¹⁾ megnyilvánult élénk elégtelenség kifejezésére és arra a határozatra adott okott, hogy amennyiben más oldalról orvosi szempontból helyes baleseti statisztika nem készülne, a baleseti orvosi kongresszus gondoskodik megfelelő statisztikáról. Indítványozta, hogy a baleseti statisztika orvosi vonatkozású részének megállapítása a baleseti orvosi kongresszus bizottságának közreműködésével eszközöltessék.

Az értekezlet mindezeket a becses indítványokat elfogadta és megfelelő eljárás végett kiadta az állandó bizottságnak.

Ezzel az értekezlet kitűzött napirendjét kimerítette, illetőleg annak az eredetileg szintén tárgyalni kívánt kérdésnek, hogy »a munkaképtelenség szinlelése és túlozása (szimuláció és aggraváció)« valamint »a kisebb balesetek és a megszokás« kérdése miben áll, tárgyalását mellőzte.

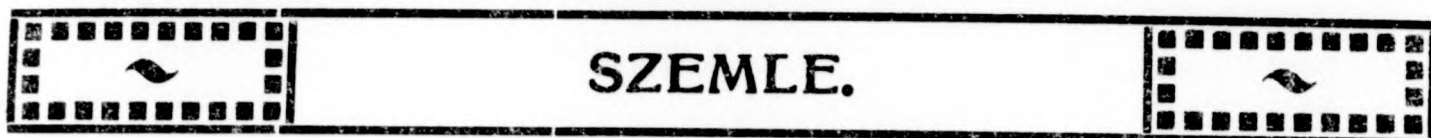
Az értekezlet lefolyásának külső képéhez tartozik még annak megemlítése, hogy tárgyalásait, a megjelenésben hivatalos elfoglaltsága miatt gátolt egyesületi elnök, *Poincaré Raymond* francia miniszterelnök helyett a kongresszus alelnöke, *Dr. Mayr György* szolgálaton kívüli miniszter, müncheni egyetemi tanár vezette azzal a minden nagyképűségtől ment, természetes közvetlenséggel, amely az igazi tudóst jellemzi. Egyébként is mind az értekezleten, mind az összejövetelt berekesztő és a svájci nemzeti bizottság által adott díszvacsorán az a kölcsönös megbecsülés, sőt melegség uralkodott, amely a nemzeti különbségek választóvizét is fel tudja hevíteni olyanok között, akik az emberiség valamely közös, nagy céljáért munkálkodnak. Az ismertetés teljessége ellen vétenénk, ha említés nélkül hagynók azt a kedves köszöntést, amelyvel *Dr. Fáy Gyula* tagtársunk a szíves fogadtatásért a magyar kiküldöttek érzelmeit ékes francia nyelven köztetszés közt fejezte ki.

A nemzetközi értekezlet azonban, hasznos tanulságait, nemcsak a nyilvánosság előtt folytatott tanácskozásaiban érvényesíti. Magánmegbeszélések során is megelégedéssel tapasztalhattuk, hogy a külföld jeles szakférfai mennyire alaposan tájékozottak viszonyainkról, mily jól ismerik munkásbiztosítási törvényeinket és intézményeinket. Szerencsésnek vallom magamat, hogy közvetlenül hallhattam nem egynek véleményét azokról a kérdésekről, amelyek a mi szerény munkásbiztosítási egyesülésünket eddig foglalkoztatták. Vajha közülünk minél többen hallanák közvetlenül, hogy képességünket annál határozottabb meggyőződéssel fordíthatnók valamennyien annak az erőinket nagy cél érdekében egyesíteni hivatott intézménynek továbbfejlesztésére, amelyet a törvényhozásnak oly sokáig és sokaktól félreismert, de most már mindinkább méltányolt bölcsesége annak idején merész elhatározással megalkotott.

Magát az értekezlet anyagát pedig a körülmények által megengedett lehető részletességgel ismertetni azért láttam célszerűnek, hogy szakférfiainkat a munkásbiztosítás napirenden levő egyetemes kérdéseiről behatóbban tájékoztatva, felkeltsem érdeklődésüket és készségüket a nemzetközi bizottság által kitűzendő feladatok megvalósításában való közreműködésre.

Igaz, hogy e kérdések némelyike nálunk még nem lépett fel a megoldást sürgető kényszerrel. Akad azonban olyan is, — mint az önálló biztosítása — amely máris szerepel az érdekelttség kívánságai között. A tudományos vizsgálódásoknak és megállapításoknak éppen az volna célja, hogy egyetlen kérdés sem találja készületlenül, tájékoztatlanul a nehéz vajadások és küzdelmek között, de mégis haladó magyar társadalmat.

¹⁾ Bővebb ismertetése Munkásügyi Szemle 1912. évf. 601. l.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A munkásbiztosítás gyógyszerköltségei.

A munkásbiztosítás gyógyszerköltségei tárgyában a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár a következő előterjesztést intézte az Országos Pénztárhoz:

A munkásbiztosítás költségei közül mindig első helyen szerepeltek a gyógyszerkiadások és a pénztárak minden lehető eszközt megragadtak arra, hogy eme kiadásokat legalább némileg csökkentsék. Az orvosokat számtalan körlevélben figyelmeztették a lehető legnagyobb takarékoságra ebben a tekintetben s igyekeztek a drága specialitásokat hasonló összetételű olcsóbb szerekkel pótolni. Mindennek dacára az így kimutatott megtakarítás nagyobb szerű arányokat nem öltött. A munkásbiztosítás fejlődésével a külföldön mindenütt ezt a kérdést igyekeztek sikerrel megoldani és tényleg a németországi, főleg a berlini pénztárak ebben a tekintetben határozottan nagyszabású eredményekről számolhatnak be. Tudvalevő dolog, hogy számos oly gyógyszer van, amelyet akadálytalanul a droguistánál kaphatna meg a beteg. Még a kevésbé intelligens munkásbeteg is rövid orvosi kitanításra abban a helyzetben volna, hogy az így beszerzett gyógyszert kellő mennyiségben és kellő alakban célszerűen használhatná. A droguistánál beszerzett gyógyszerek ára azonban aránytalanul kisebb volna, mint a gyógyszertárakból vett ugyanezen gyógyszerek. A berlini betegpénztárak észrevevén azt, hogy ebben kiadásuk évről-évre óriásilag növekednek, elsősorban a gyógyszerészekhez fordultak nagyobb engedményekért. Miután ezen igyekezetük eredményhez nem vezetett, a »Zentral-Commission der Krankenkassen Berlins und der Vororte« elhatározta, hogy a droguistákkal megállapodást létesít, mely szerint az erre alkalmas gyógyszereket a pénztár tagjainak a rendes napi áron utalvány ellenében kézieladásban (Handverkauf) kiszolgáltatják. A megegyezéshez a berlini droguisták szövetségébe tartozó összes drogueriák csatlakoztak. Erre a berlini gyógyszerészek egynéhány kivételével azzal válaszoltak, hogy megvonták a berlini pénztáraktól az addig adott engedményt. A pénztárak ezzel szemben bojkottálták a gyógytárakat, a drogueriák pedig mint gyűjtőhelyek szerepeltek, ahová a tagok a recepteket beadták. A drogueriák azután küldönc segítségével abban a néhány gyógyszertárban megcsináltatták a recepteket, melyek a kedvezményt a pénztártól meg nem vonták. A sürgősen szükségelt gyógyszereket a tagok a legközelebbi gyógyszertárban megcsináltatták és ezen esetben a pénztárak a teljes árt fizették. Ezek a viszonyok természetesen hosszú háboruskodáshoz és még hosszabb tárgyalásokhoz vezettek, mely tárgyalások a pénztárak teljes győzelmével értek véget 1905. július hó 25-én, mely napon fentemlített »Zentral-Commision der Krankenkassen Berlins und der Vororte« és a »Verein der Apotheker Berlins und der Umgegend« egyezményt kötöttek.

A pénztáraknak a gyógyszerészekkel és a droguistákkal történt megegyezése alapján a gyógyszereket kétféle recepteken, *fehér* és *sárgaszínűk*ön írják fel az orvosok. A fehér színű recepteken mindama gyógyszerek irandók fel, melyeknek elkészítése és adagolása okvetlenül kell, hogy a gyógyszertárban történjék s melyek ennél fogva csakis a gyógytárakban szerezhetők be. Ezen gyógyszerek után a berlini gyógyszerészek szövetsége 20% engedményt adott. A sárga színű receptekre az ú. n. kézieladásban beszerezhető gyógyszerek irandók fel és eme receptek a következő felirattal vannak

ellátva: »Diese Verordnung gilt nur für Drogegeschäfte und wird nur nach den in dem Arznei-Verordnungsbuch der Krankenkassen Berlins und der Vororte festgesetzten Preisen honoriert.« A szerződéssel kapcsolatban egy ú. n. Arznei-Verordnungsbuch-ot adtak ki, amelyben meg vannak különböztetve a gyógyszertárakban és a drogueriákban beszerzendő gyógyszerek. Az egyezmény erre nézve a következő főpontokat tartalmazza: A pénztári tagok gyógyszereiket bármely berlini gyógyszertárban szerezhetik be. A gyógyszertárak a német hivatalos árszabvány szerint számítandó gyógyszerek után 20 (húsz) % engedményt adnak. A szabad forgalomnak, ú. n. »kézi eladásnak« átengedett gyógyszerek erre a célra készített egységes szövegű és alakú sárga receptpapírra irandók és a drogueriákban szerzendők be. A gyógyszertárak csak akkor szolgáltatják ki e gyógyszereket, ha a pénztári tag ezt önkényesen, felszólítás nélkül, kívánja. Eme szerekért a pénztárak a gyógyszertáraknak is csak a droguistákkal megállapított árakat fizetik. A gyógyszerészek kötelezik magukat, hogy a pénztári tagokat nem szólítják fel az esetleg birtokukban levő sárga rendelvények átadására. A droguisták ellenben kötelezik magukat, hogy »kézi eladásra« nem szánt gyógyszereket nem szolgáltatnak ki a pénztári tagoknak és ha esetleg megtörténik, a pénztár e rendelvényeket nem honorálja.

A gyakorlatban úgy alakult a dolog, hogy a gyógyszertárak majdnem kivétel nélkül a sárga recepteket is elfogadják és azokat a droguistákkal létesített megegyezés áraival számítják fel. Úgy, hogy a legelterjedtebb gyógyszerek ma úgyszólván Berlin összes gyógytáraiban és drogueriáiban kézi eladásban tetemesen olcsóbb áron kaphatók. E gyógyszerek közül fel- emlíjük csak a következő fontosabb és nagy elterjedésnek örvendő szereket: Acidum boricum, Acidum salicylicum, Amylum, Aqua calcis, Aqua plumbi, Capsulae et Balso Copaivae, Flores Chamomillae, Folia Sennae, Kalium bromatum, Kalium chloricum, Magnesia usta, Natrium bromatum, Natrium bicarbonicum, Oleum Ricini, Spiritus camphoratus stb. Ha csak eme legelterjedtebb gyógyszerek kézi eladását vesszük figyelembe, akkor átlagban eme gyógyszerek költségei 56%-kal csökkentek. Nézzük most ennek alapján, hogy mennyit tettek ki a pénztárak tényleges megtakarításai.

Erre nézve rendelkezésünkre állnak egy párezernyi taglétszámú, és igen jól administrált berlini pénztárnak az »Ortskrankenkasse für den Gewerbebetrieb der Kaufleute, Handelsleute und Apotheker« adatai az 1911. évre. Ezek a következők:

Hónap	Fehér rendelvény	Sárga rendelvény	összesen	%
Január	14.619'99	12.712'88	27.332'87	46'5
Február	10.272'56	17.311'63	27.584'19	62'7
Március	16.700'41	26.237'23	42.937'64	61'1
Április	8.663'24	13.192'—	21.855'24	60'3
Május	9.528'52	16.393'42	25.921'94	63'2
Junius	13.290'97	22.035'04	35.326'01	62'3
Julius	7.578'16	13.774'45	21.352'61	64'5
Augusztus	10.205'16	17.534'57	27.739'73	63'5
Szeptember	13.397'60	24.000'24	37.397'84	64'0
Október	8.765'22	14.945'06	23.710'28	63'0
November	10.748'24	18.187'58	28.935'82	62'8
December	14.256'44	23.886'53	38.142'97	62'6
Összesen	138.026'51	220.210'63	358.237'14	61'4

Ha eme adatokat figyelembe vesszük, akkor azt látjuk, hogy a kézi eladásnak átengedett gyógyszerek minden hónapban, az egy január kivételével, jóval meghaladták 60%-át az összes gyógyszerköltségeknek. Az évi átlagot 61'4%-ban jelölhetjük meg. Tudomásunk szerint a többi berlini pénztárak még ennél nagyobb arányszámot tudnak kimutatni, úgy, hogy

mindenesetre a valóságon alul levő számot vesszük, ha azt mondjuk, hogy a kézieladásban beszerzett gyógyszerek 60%-ot tesznek. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a kézieladásban beszerzett gyógyszerek ára a gyógyszerkönyv áraihoz képest 56%-nyi megtakarítást jelent, akkor könnyű kiszámítani, hogy a fenti pénztár megtakarítása egy évben milyen nagy összeget tesz ki.

Ha eme körülményt magyarországi viszonyokra alkalmazzuk, akkor a következő eredményekre jutunk. A fentebb felsorolt a kézieladásnak szánt gyógyszereknél átlagos 40%-nyi megtakarítást vehetünk fel. A valóságban eme megtakarítás sokkal nagyobb, mert a többi itt meg nem említett és kevésbé elterjedt gyógyszereknél — a pénztárak által kiadott »Arzneiverordnungsbuch« több mint 300-at sorolt fel — még nagyobb árkülönbséget mutatkozik.

Ha a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár gyógyszerkiadásait szemléljük, akkor azt látjuk, hogy azok 1911-ben 772.587 korona 59 fillért tettek ki. A berlini tapasztalatok szerint ennek 60% tehát 463.552.50 korona értékű gyógyszer kézieladásban lett volna beszerezhető. Ha a kézieladás árai és a gyógyszerkönyv árai közti különbséget a fenti elvek értelmében vesszük, akkor a budapesti ker. munkásbiztosító pénztár 1911-ben 185.421 korona 02 fillért takarított volna meg.

Az előterjesztés arra kéri az orsz. pénztárt, hogy bizonyos gyógyszereknek kézieladásban való kiszolgáltatására indítson tárgyalásokat.

Amennyiben a belügyminiszterium valamely oknál fogva a gyógyszereknek kézi eladását a droguisták révén nem engedné meg, kéressék fel a belügyminiszterium, hogy a betegápolási alap terhére a munkásbiztosító pénztárak terhére eső gyógyszerekre külön, az eddiginél olcsóbb taxa állapíttassék meg, amely szerint főleg a munkadíj tételei olcsóbbíttassanak. Ha ezt az előterjesztést sem fogadnák el, kéressék fel a belügyi kormány, hogy a munkásbiztosító pénztáraknak adandó gyógyszerengedmény százalékát — úgy mint Ausztriában — rendeletileg állapítsa meg s tegye kötelezővé.

Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár 1913. évi költségelőirányzata. Az Országos Pénztár egybeállította 1913. évi adminisztratív költségeinek előirányzatát. Az előirányzat sommázata szerint az összes előirányzott költség 2,382.400 K, ebből levonva az előirányzott 478.200 K bevételt, tiszta kiadás lenne 1,904.200 K. Az előirányzat három részből áll és pedig: az állam, a baleseti ágazat és a közös kezelési költség számlára előirányzott költségekből. Az állam terhére igazgatási költségek címén felvett összeg 1,668.100 K, a baleseti ágazat terhére előirányoztatott 236.100 K. A közös kezelési költség számlára felvett 438.200 K költséggel szemben ugyanilyen összegű bevétel irányoztatott elő, tényleges teher erre a számlára nem esnék.

Az 1912. évi összköltségvetés 1,288.000 K volt és pedig 600.000 K a kincstár, 265.800 K a közös kezelési költség, 34.800 K a betegségélezési és 387.600 K a baleseti ágazat terhére.

Az 1912. és 1913. évi költségvetés szerinti netto, vagyis a bevételek leszámítása utáni költségeket összehasonlítva: az 1913. évi többlet 616.200 K, vagyis az emelkedés több mint 47%. A többlet a személyi járandóságoknál 648.700 K, a dologi kiadásoknál 195.100 K, leszámítva a megtérülő kiadásokat.

Hogy e két, összesen 843.800 K többletet jelentő tétellel szemben vég-eredményben az 1913. évi költségvetés az 1912-ivel összevetve mégis csak 616.200 K többletet mutat, annak oka, hogy az 1912. évre átmeneti kiadások címén 280.000 K volt felvéve, az 1913. évre pedig ily címén mi sem irányoztatott elő.

A személyi járandóságok alrovatán mutatkozó többletből a fizetés és lakpénzek tételénél tényleges többlet az 1912-vel szemben 599.500 K. A többlet indoka a személyzet-szaporítás és pedig az 1912. évre előirányzott 156 állásnak

349 rendszeresített állásra történő felemelése, mivel szemben az eddigi szerződéses állások és a napidíjasok nagy része rendszeresített állásokban alkalmazottakkal helyettesítenék.

A személyzet-szaporítás szükségének indoka: az üzemi balesetek folytán sérült kártalanításra jogosultak számának folytonos emelkedése, az üzembesorozási munkák intenzívebb ellátása, a helyi szervek fokozottabb ellenőrzése, a balesetelhárítás érdekében szükséges teendők végzése, a baleseti felülvizsgálatok tökéletesebb lebonyolíthatása.

Novum a költségelőirányzatban a felállítandó kórház ügye. A kórház a tervezet szerint 280 beteg elhelyezésére szolgálna és az Országos Pénztár a kórház hiánnyal járó káros következményeket óhajtja ellensúlyozni. A felszerelés összköltsége 303.604 K lenne, mely összeg a tartalékalapból vétetne kölcsön. A fenntartási költségek a kórházi ápolási díjakban fedezetet találnak, egy betegnek napi ápolási díja 4 K 23 fillér lenne.

Szembeötlő a költségvetésben az igazgatási költségek címén az államkincstár terhére felvett 1,288.000 K, az 1912. évi 600.000 koronával szemben. Az 1907: XIX. t.-c. 115. §-a szerint az Országos Pénztár igazgatási költségei az államkincstár terhelik. A kereskedelemügyi tárca és az Országos Pénztár között ezen költségek keretére nézve ellentétes álláspontok merültek fel, a kormány a költségek egy részének átvállalását megtagadta s 1908—1911-ig az autonómia 1,352.000 koronával járult hozzá a pénztár adminisztratív költségeihez. Az álláspontok közéletét igazolja az, hogy az 1913. évre a költségek nagy része mint igazgatási költség irányoztatott elő a kereskedelemügyi tárca terhére.

Összehasonlítva az Országos Pénztár fennállása óta egybeállított költség előirányzatokat, látjuk, hogy az

1908. évi költségvetés	---	---	---	600.000 K
1909. »	»	»	»	400.000 »
1910. »	»	»	»	630.000 »
1911. »	»	»	»	1,045.000 »
1912. »	»	»	»	1,288.000 »
1913. »	»	»	»	1,904.200 »

A zárszámadási eredmények az előirányzati összeget minden évben túlhaladták.

Az 1910. évi zárszámadás szerinti adminisztratív költségekből az 1910. évi betegség és baleset ellen biztosítottak átlagos osztáglétszámát alapul véve egy biztosítottóra eső költség 0.59 K, az 1913. évben, ha a taglétszámnak 5% hozzávetőlegesen a három évre 15% emelkedést vesszük alapul, egy biztosítottóra ugyanazon számítás mellett 0.95 K esik.

Az Országos Orvos-Szövetség 1912. évi szeptember hó 15-én tartott XV. kongresszusán a már megszokott módon foglalkozott a munkásbiztosítással. Dr. Fiesch főtitkár szólt a betegpénztárak és az orvosok közötti viszonyról. Kérte a kongresszust, hogy tekintettel arra, hogy a Szövetség folyó évi január hó 28-án tartott kongresszusa óta a betegpénztárak és az orvosok közti viszony dolgában a helyzet említésre módon nem változott, tartassa fenn az akkor kimondott határozatát, amely a következő: »Az Országos Orvos-Szövetség kongresszusa az orvosok és betegpénztárak közti viszony rendezése tárgyában továbbra is az 1907: XIX. t.-c. 133. §-a alapján áll, vagyis ragaszkodik ahhoz, hogy a kerületi munkásbiztosító pénztárak és az orvosok közötti viszony szabad megegyezés tárgya legyen. Az Országos Orvos-Szövetség e szabad megegyezés keretén belül az orvosi kar anyagi követeléseit érvényesítéskor szükségesnek tartja a pénztárak teherviselőképességének méltányos figyelembevételét. Azonban me-reven ragaszkodik az orvosi kar erkölcsi érdekeinek teljes kielégítéséhez és e szempontból megengedhetetlennek tartja a pénztári intézmény bármiféle fegyelmi biráskodását az orvosok felett.« Beszéde során érintette a főtitkár az 1907. évi XIX. t.-c. revíziójára vonatkozó javaslatát. Hangoztatta, hogy azok közül a kívánalmak közül, melyeket az 1907. évi XIX. t.-c. előkészítése során előterjesztettek, egynémelyeket most is főtartanak. E szerint igazságtalan a tagsági cenzusnak 2.400 koronában való megállapítása. A Budapesten 2.400 korona fizetéssel rendelkező munkás ugyanis szegényebb, mint az ország más területén dolgozó. A magánorvoslás díjazásának legkisebb mértéke megállapításánál az országot négy osztályra osztották. »Mért ne lehetne ezt az elvet itt is alkalmazni? Természetesen úgy, hogy 2.400 korona maradjon a felsőhatár.« Törekedni kell a revízió alkalmával — az előadó szerint — arra, hogy az Országos Pénztár, mint beteg-

biztosítási központ, megszűnjön. »Mint balesetbiztosítási központnak megvan a maga létjogosultsága, de mint betegségbiztosítási centrumnak semmi néven nevezendő létjogosultsága nincs, csak komplikálja, megnehezíti és megdrágítja fölös módon az adminisztrációt. Hogy az Országos Pénztár arra való, hogy fedezze a »rossz« pénztárak deficitjét, nem lehet érv az Országos Pénztár fenntartására, mert a rossz pénztárt, amely dificcitell dolgozik, egyszerűen be kell szüntetni, de meg hogyan is pótolja a hiányokat az a központ, amely a maga részéről is nagy deficitet mutat fel állandóan. Munkások, munkaadók állandóan panaszkodnak az Országos Pénztár ellen, az orvosi kar szintén, sőt még a kerületi pénztárak is panaszkodnak ellene. Senki sem dicséri; be kell szüntetni egyszerűen.« Követeli a kongresszus azt is, hogy az Állami Hivatalnál az orvosok ne csak mint szakértők, hanem mint bírák működjenek.

A 2.400 koronás értékhatár kiterjesztése elleni állásfoglalás nemcsak az érdekelt munkásságban, hanem mindazok körében visszatetszést fog kelteni, kik a szociális törvényhozás további fejlődését közérdeknek tartják és akik figyelemmel kísérik a külföldi államok törvényhozásának a biztosításnak nagyobb jövedelműekre való kiterjesztését célzó intézkedését, valamint az idevágó reformjavaslatokat.

Az igazságügyi közigazgatási tisztviselők továbbképző-tanfolyama szeptember 30-án nyílt meg. A megállapított munkaprogramm a múlt évi sikerült első tanfolyamhoz képest is nagy haladást mutat, bár nagy hiányt látunk az összeállításban azért, mert a *munkásbiztosítás* kérdését a program nem öleli fel. Föltétlenül szükségesnek tartjuk hangoztatni, hogy a *munkásbiztosítás* ismeretelésének helyet kellett volna szorítani a tanfolyam tárgyai között s így módot kellett volna nyújtani, hogy a tanfolyam hallgatói a szociálpolitika e nagyjelentőségű kérdéséről megismerjék. A megismerés nagyban megkönnyítené a munkásbiztosítással kapcsolatos kérdések gyors és szakszerű elintézését. A tanfolyam e hiányát minden valószínűség szerint érezni fogják a tanfolyam előadói és hallgatói is, úgy hogy minden valószínűség szerint közre fognak működni abban, hogy a munkásbiztosítás kérdésének előadása még most a tanfolyam keretében illesztessék, vagy legalább is a jövő évi munkaprogrammba felvegyék.

A Budapesti Pénztár orvosainak szerződés kötése. A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár orvosainak szolgálati, fegyelmi és illetmény-szabályzatát és a velük kötött egyezséget az Állami Munkásbiztosítási Hivatal január hó végén jóváhagyta. Az illetmény-szabályzat alapján az orvosoknak fizetési osztályokba és fokozatokba való besorozása is megtörtént, úgy hogy a pénztár igazgatósága október 3-án tartott ülésében a besorozásról határozatot hozhatott. A határozat alapján a pénztár most megkötöti az orvosokkal az egyéni szerződést. Ezzel a régóta húzódó orvosi ügy a budapesti pénztárnál megnyugtató befejezést nyert.

A nyolc koronán felül kereső munkások biztosítási kérésével foglalkozott legutóbbi ülésén a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár. Úgy a munkaadók, mint a munkások megbizottai módot kerestek arra, hogy az *időnként* nyolc koronánál többet kereső munkások megmaradhassanak a pénztár biztosított tagjaiként. Az igazgatóság határozata abból indul ki, hogy az adminisztratív rendelkezésekkel a törvényben megállapított biztosítási kötelezettséget kiterjeszteni nem lehet, másrészt azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni a törvény intencióját, amely a biztosítási kötelezettség határát évi 2.400 korona jövedelemben állapította meg; ha tehát valamely alkalmazott időnként napi 8 koronánál többet keres, de az évi összjövedelme évi 2.400 koronát nem haladja meg, az mégis biztosítási kötelezettség alá esik. E kérdés elbírálásánál még figyelembe veendő az az intézkedés, melyeket a pénztár az 1907. évi XIX. t.-c. 11. §-a és az Országos Pénztár alapszabályai 12. §-a alapján tekintetbe venni tartozik. E szerint azoknak az alkalmazottaknak a napibérosztályát, akik bérüket vagy annak egy részét nem fix összegben, hanem változó körülményektől függő összegben kapják, a pénztár a munkaadók és alkalmazottak közötti megállapodás útján állapítja meg. Az igazgatóság tehát azt határozta, hogy úgy a munkaadók, mint a munkások egyesületeivel ipari csoportonként tárgyalásokat indít meg, amelynek folyamán az időnként 8 koronánál magasabb napibért kereső munkásoknak valamely *átlagos* napibérosztályba való besorozása talán lehetővé válik. Az igazgatóság elhatározta továbbá, hogy a munkaadókat körlevél útján, a munkásokat pedig egyesületeik útján figyelmezteti a törvény rendelkezésér c,

szerint az alkalmazottak csak akkor esnek biztosítási kötelezettség alá, ha fizetésük az évi 2.400 koronát, illetve a napi 8 koronát meg nem haladja. Nem számítandó azonban a fizetés összegébe az a javadalmazás, amit az alkalmazott lakbér vagy pótlék címén kap. Végül kimondotta az igazgatóság, hogy minden oly esetben, mikor valamely munkaadó oly alkalmazottat jelent be 2.400 K évi, illetve napi 8 koronán felüli keresettel, ki ez alkalmaztatását megelőzőleg betegség esetére biztosítási kötelezettség alá esett, ajánlott levélben értesítendő az alkalmazott, hogy betegség esetére nem esik biztosítási kötelezettség alá.

A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár megkezdte új székházának építését. A föld- és kőműves-munkák már folyamatban is vannak. Az új székház munkálatainak előkészítésére kiküldött építési bizottság javaslata folytán az Országos Pénztár igazgatósága elhatározta, hogy a külföldi munkásbiztosító intézetek, az újabban létesült kórházak, szanatóriumok berendezéseinek tanulmányozására bizottságot fog kiküldeni. A bizottság különösen az egyes intézetek fűtési, világítási, szellőztető, padló és faburkolási felszerelését fogja vizsgálni. A bizottság megtekinti Bécsben a kerületi pénztár, a bécsi pénztárnak egy ú. n. szülönők otthona, a bécsi kereskedelmi és iparkamara, a bécsi kereskedelmi Franz Josef Jubileumsspital s a Männerheim épületét. Drezdában a drezdai pénztár új székházának építési tervét és a pénztár egyik szanatóriumát. Berlinben egyik pénztár helyiségét és a Berlin közvetlen közelében levő 17.000.000 márka költséggel létesített Tuberkulosenheim-ot. Leipzigben a nagy forgalom lebonyolítására szolgáló berendezést vizsgálják meg. Végül Münchenben megtekintik a pénztár új és régi székházát, esetleg a pénztár egyik szanatóriumát s az ottani Arbeitermuseumot.

Az egész utazás körülbelül hét hetet vesz igénybe. A bizottságban részt vesz az Állami Hivatal, a kereskedelmi miniszter, az Országos Pénztár és a budapesti kerületi pénztár képviselője.

Székházavatás Székesfehérvárott. A székesfehérvári kerületi munkásbiztosító pénztár folyó hó 13-án, vasárnap délelőtt avatja fel díszközgyűlés keretében új székházát. A felavató ünnepélyen képviseltetni fogja magát az Állami Hivatal, az Országos Pénztár s nagy számban jelennek meg az avató ünnepélyen az egyes kerületi munkásbiztosító pénztárak képviselői is.

A jövedelem-határ az osztrák szociális biztosítási bizottságban. Az osztrák Reichsrath szociális biztosítási albizottsága a javaslatnak a biztosítási kötelezettség jövedelem-hatáiról rendelkező §-aival foglalkozott legutóbb. A javaslat szerint a biztosítási kötelezettség nem terjed ki azokra a 2.400 koronánál magasabb jövedelemmel bíró alkalmazottakra, akik betegség esetén hat hónapon át megmaradnak fizetésük élvezetében. A 3.600 koronán felüli jövedelemmel bírók pedig föltétlenül mentesek e biztosítási kötelezettség alul. E rendelkezések körül hosszabb vita folyt. A bizottság szociáldemokrata tagjai a jövedelem-határ elejtése s a korlátlan biztosítási kötelezettség mellett érveltek. A bizottság végül az eredeti javaslatot azzal a módosítással fogadta el, hogy a biztosítási kötelezettséget a miniszter rendeleti úton a magasabb jövedelemmel bírókra is kiterjesztheti egy sem folyamodott elismertetésért. A törvény alapján — miután az átmeneti intézkedések igen méltányosak — eddig 41.195 biztosítottnak 6'1 millió fr. összegű járadékot fizettek ki.

A szakszervezetek az angol munkásbiztosításban. A most életbe lépett angol munkásbiztosítási törvény tudvalevőleg a szakszervezeteknek is megadja a lehetőséget, hogy a törvényes munkásbiztosítás — nevezetesen a betegsegélyezés — teherviselői legyenek. Az elismertetéshez szükséges, hogy az illető egyesületnek legalább 5.000 tagja legyen s külön betegsegélyezési alappal rendelkezzen, melyet egyéb vagyonától elkülönítve kell kezelnie. Az ily egyesületeknek a kezelési költség 10 százalékát megtéríti az állam. Az 5.000-nél kevesebb taggal bíró egyesületek a betegsegélyezés céljaira szövetkeznek egymással s így nyerhetik el a jóváhagyást.

A törvénynek ezt a rendelkezését felhasználva, az angol szakszervezetek szövetsége egy segélyezési szövetséget alapított, hogy ezáltal a kisebb egyesületeknek is lehetővé tegye az elismertetést. Minden egyesület évi fölöslegének $\frac{1}{3}$ -át a szövetségbe fizeti be s ebből fogják fedezni az esetleges deficiteket. Az állami hozzájárulást is a szövetség osztja el az egyes csatlakozott egyesületek között. Eddig 109 egyesület csatlakozott a szövetséghez.

MUNKÁSVÉDELEM.

Családi kertbérletek a székesfőváros földjén.

A székesfőváros törvényhatósága az 1909. évben megállapított lakás- és telekügyi programjában azt az utasítást is adta a tanácsnak, hogy folytasson tanulmányokat családi kertbérleteknek a székesfőváros alkalmas telkein való létesítése iránt. E családi kertek lényege tudvalevőleg az, hogy a bérlő családok felnőtt tagjai a bérelt kerterületen szabad óráikban veteményes kertészetet folytatnak, virágokat ültetnek és gyümölcsfákat nevelnek, míg a gyermekek és fiatalok a kertek között fekvő közös játszótereken játszanak és edzik magukat. A tanácsi XIV. szociálpolitikai és közművelődési ügyosztály nevében dr. Wildner Ödön tanácsnok és dr. Ferenczi Imre szociálpolitikai szakelőadó most tesznek jelentést a huzamos időn át a kül- és belföldön végzett tanulmányokról és részletes előterjesztést tesznek a székesfőváros földjén első kísérletként létesítendő családi bérkerttelep tárgyában. Az előterjesztés mindenekelőtt rámutat azokra a már tisztázott közegészségügyi, magángazdasági, közéletmezési és kulturális hasznokra, amelyek az új intézményből a kertbérlőkre, a lakosság összességére és végül a községi háztartásra származhatnak. Majd ismerteti a közhasznú kertbérlet intézményének történetét és változatos szervezetét a különböző országokban, végül az első fővárosi bérkerttelep tervét fejt ki, kiterjeszkedve a Debreczenben és Nagybecskerekben szerzett hazai tapasztalatokra is. Az ügyosztály a fővárosban első kísérletként létesítendő bérkerttelep céljaira a beépítési, közlekedési, talaj- és egyéb számbajövő viszonyok szempontjából a IX. kerület Gubacsi-dűlőben, a Kőrösi Csoma-utca mentén fekvő fővárosi telket találta a legalkalmasabbnak. Az ügyosztály teljesen eltért a Németországban divó egyenes vonalú fölosztásoktól és változatos hajlott vonalú utakkal igyekezett a telepnek a sablontól eltérő, tetszetős külsőt adni. A 275 kert nagysága 100—200 m² között fog váltokozni, az egyes kertek pontos nagyságát azonban csak a kitűzés után fogják megállapítani. A telep közepén terjedelmes játszóterek vannak külön a fiúk és a leányok számára. Ezek szomszédságában talált elhelyezést a felügyelői lak, amelyben a felügyelő lakásán kívül tágas étkezőhelyiség, alkoholmentes kávéház, fedett terraszok és raktárhelyiségek lesznek. A felügyelőlak közelében nyert elhelyezést a napfürdésre szolgáló homokos térség, külön a férfiak és a nők részére és e területek mellett vannak zuhanykamrák és klozetek is. A telep létesítése, beleszámítva a telepek körüli kerítést, szintúgy az utak mentén lévő kerítést is, 80.000 korona költséget igényel. Azonban a belső elválasztó kerítést, valamint a lugast is a bérlő saját költségén rendelheti meg. Az egyöntetű, tetszetősebb és gazdaságosabb kivitel érdekében az ügyosztály ezen munkákra 30.000 korona külön fedezet felvételét ajánlja oly célból, hogy azokat a főváros hajtassa végre. Evégből az ügyosztály a lugasokra 195—900 korona árú különböző tipust terveztetett, amelyekből a bérlő tetszése szerint válogathat és mint-hogy ezen felszerelési tárgyak 20 évig kitarthatnak, a bérlő ezen költségek után a székesfővárosnak évenként legalább 8.3 százalékot fizetne. De módjában van a bérlőnek ezen maximális kedvezményen belül a lugasokat akár egyszerre is megvásárolni. Az ügyosztály erősen állást foglal a telepnek vízvezetékekkel való ellátása mellett, mivel annak virágzását csak így látja biztosítva. Amellett, hogy a telep rendeltetésének tökéletesen meg fog felelni, jövedelmezősége is szigorúan az önfentartás elvére van fektetve. Mint a bérlők által megtérítendő évi kiadás, a hasznosítható területnek eddigi bérösszege, a befektetendő tőkének húsz évre felosztott törlesztése és kamata és végül az évi fentartási összeg szerepel. Ez alapon számítva, egy 100 m²-es kert bérlőjének elkerülhetetlen évi kiadása csak a haszonbér 15'44 K, vízdíj 12 K, összesen 27 K 44 fillér lesznek. A legolcsóbb kerti

lugas megrendelése esetére pedig legfeljebb húsz éven keresztül 16'60 K külön kiadása, összesen tehát 44'04 K lesz. Ezzel szemben a kertbérlő a mai magas piaci árak mellett a legprimitívbb termeléssel is négyszög-méterenként 40 fillért tud kertjéből kitermelni, ami 185 négyszögméter hasznosítható területnél 34 koronának felel meg. Kellő útbaigazítás és intenzív szakoktatás esetén finom főzelékfélék, földi eper, rózsák stb. termelésével azonban a kertesek nemcsak saját konyhájuk szükségletét fedezhetik, hanem még csinos mellékkeresetre is tehetnek szert. Az ügyosztály úgy tervezi, hogy az első fővárosi bérkerttelepet már a jövő év április havában átadhatja rendeltetésének.

A kereskedelmi miniszter munkásvédelmi tervei. *Beöthy* László kereskedelmi miniszter nyilatkozott a miniszterium munkaprogramjáról. A miniszter a vándoriparról, az építőiparról és az ipari oktatásról készült iparjogi javaslatokat akarja törvénnyé tenni, aztán pedig *új ipartörvényt* ígér. A munkásvédelmi kérdések közül a kereskedelmi alkalmazottak szolgálati viszonyának szabályozásáról, a nők, gyermekek és fiatalok munkások védelméről a vasárnapi munkaszünet új rendezéséről, az ipari és kereskedelmi választott bíróság-ról készülnek javaslatok a minisztériumban. Előkészületben vannak javaslatok az ipari mérgezések meggátolásáról, a kollektív szerződések, sztrájkok és kizárások szabályozásáról, végül a munkásbiztosítás reformjáról is ezzel kapcsolatban a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak nyugdíjbiztosításáról, a munkások rokkantsági és aggkori biztosításáról. — Előre is bizonyos, hogy ez a program mindenben, ami előfordul benne, nagyszabású ígér. Csak jó lenne már próbáját látni annak a szociális felfogásnak, amely a szociálpolitikai alkotások alapja lesz és csak ha majd már ezt a felfogást ismerni fogjuk, akkor lehet fogalmunk arról, amit a program megvalósítása jelenteni fog. Ez a tervet kétségtelenül tele van jóindulattal, de amit ígér, az mind olyan munka, melyet jól is, rosszul is meg lehet csinálni, ami használhat is szociálpolitika nagy céljainak, árthat is. Kritikát mondani majd csak akkor lehet róla, ha magukat az alkotásokat láthatjuk. A kereskedelmi minisztérium programjának reális, számszerű és számonkérhető részei a drágaság, a magyar kereskedelem mérlegének folytonos rosszabbodása és a közlekedés bajai ellen konkrét segítséggül létesítendő intézményekről sem tudunk még semmi pozitívot. Széles látókörű, a nép, az ország nagy érdekeit igaz erővel szolgáló szociálpolitikai munka csak úgy lehetséges, ha ezek a nagy alapkérdések megoldása is megkíséreltetik. Igaz hogy hatalmas nagy feladat lesz az.

Háztartási felvételek a fővárosban. A szociálpolitikai és közművelődési ügyosztály nevében dr. Wildner Ödön tanácsnok és dr. Ferenczi Imre szociálpolitikai előadó előterjesztést tettek a tanácsnak, hogy a székesfőváros lakossága körében felveendő háztartási felvételek előkészítésére és próbafelvételek végzésére a jövő évre 5.000 korona engedélyezését javasolja a közgyűlésnek. A legfontosabb tömegfogyasztási cikkeknek az utolsó esztendőben bekövetkezett jelentékeny áremelkedése és a részben ehhez fűződő bér- és fizetésjavítási mozgalmak azt a sürgős kérdést vetették fel, vajjon a munkásnak, a hivatalnoknak és általában a meghatározott fizetésből élőknek mennyiben elégséges a jövedelem arra, hogy abból családjukat tisztességesen fentarthassák. E kérdésre biztos választ csak úgy találhatunk, ha az érdekelt néposztályok és foglalkozások mentől több családjának évi költségvetésébe nyerünk betekintést. Mielőtt egy költséges, de egyben problemátus nagyszabású felvételbe bocsátkozna a hatóság, próbafelvételeket kíván tenni. E próbafelvételek költségeire szolgálna a fentebb említett fedezet.

A gyógyszerészek vasárnapi munkaszünete érdekében a Magyarországi Gyógyszerészségédek országos szövetsége felterjesztéssel fordult a kereskedelmi miniszterhez, amelyben azt kérik, hogy a vasárnapi munkaszünet és a 8 órás zárás közel jövőre ígért törvényes rendezése kapcsán ez a rendezés a gyógyszerésztárakra is kiterjesztessék. Hivatásuk permanens szolgálatot kíván, nem is kérik tehát a korlátlan vasárnapi munkaszünetet, ott ahol csak egy gyógyszerésztár van; olyan községekben azonban, ahol egynél több gyógyszerésztár van, vasárnap csak egy gyógyszerésztár maradjon nyitva, a többi pedig részesüljön

a vasárnapi délután 1 órától másnap reggelig tartó zárás jótéteményében. Ahol pedig egy gyógyszerár van, tartassék az is zárva, de tulajdonosa vagy segédje legyen köteles a községben tartózkodni, hogy szükség esetén bármikor kéznél legyen. Ezáltal a község érdeke teljes mértékben meg volna védve, amint arra már Magyarországon is számos példa van. Önkéntes megállapodás révén Kecskemét, Brassó, Fiume, Esztergom, Komárom, Segesvár, Mezőtúr, Nagykikinda és Zombolya gyógyszerészei megtartják a vasárnapi munkaszünetet oly módon, hogy csak egy részök tart nyitva felváltva. Külföldön pedig ez a mód-szer még nagyobb mértékben van elterjedve, mint nálunk, sőt Ausztriában kötelező a vasárnapi munkaszünet.

A nyolcz órai zárás önkéntes elhatározással szintén több városban megvan, mint Pécsen, Temesváron, Szegeden, Brassóban, Nyiregyházán, Orosházán, Komáromban stb. e közérdek minden sérelme nélkül, mert hiszen minden, gyógyszerárban van éjjeli szolgálat és a község akadálytalanul juthat szükség esetén gyógyszerhez.

A vasárnapi munkaszünet és a napi szünet rendezése a megszakított üzemekben Ausztriában szeptember hónapban rendeletileg szabályoztatott. Ez a rendelet az eddig megengedett vasárnapi munkát mindazon üzemekben korlátozza, amelyekben a tapasztalat szerint nem forog fenn a vasárnapi munka feltétlen szükségessége. Újítás a rendeletben, hogy minden folytonos üzemű csoportban, tehát azokban is, amelyekben az eddig főnálló rendeletek értelmében a vasárnap történő csoport-felváltásnál beálló 18 órás szünet is pihenő napnak volt tekintendő, a jövőben teljes 24 órás pihenő engedélyezése kötelező. Az eddigi állapot csak a cukorgyártás egynemely osztályán marad érvényben, amit a gyártási időszak rövidségével és az alkalmas pótmunkaerő megszerzésének nehéz voltával indokolnak. A rendelet mellett 52 iparág van felsorolva, amelyekben az elkerülhetetlen vasárnapi munka meg van engedve a 24 órás pihenő nap elrendelése mellett.

A napi pihenő kérdésében újítás az, hogy a folytonos üzemű iparágakban sem lehetett többé meghatározott pihenő idő megállapításától eltekinteni és az ebédidőt sem lehet többé önkényűleg kitolni vagy elosztani. Az ebédidőnek legalább egy óráig kell tartani megszakítottan, de intézkedik a rendelet az iránt, hogy azok a segéd munkások, akik folytonos üzemű telepeken olyan munkánál vannak alkalmazva, amelyeknek megbízható ellátása az üzem és a munkások biztonsága érdekében különös szakképzettséget kíván, ha megfelelő felváltó személyzet nem áll rendelkezésre, a szünetek alatt is tartoznak felügyeleti munkát teljesíteni. Ugyancsak ott, ahol az üzem lebonyolítása, a közbiztonság vagy a munkásság biztonsága megkívánja, a segéd munkások a feltétlenül szükséges mértékben és azon előfeltétellel, hogy a pihenő idő megfelelő kihasználása nekik megadatik, kötelezhetők arra, hogy a pihenő idő alatt a munkahely közelében tartózkodjanak, hogy sürgős esetekben segítségre készen álljanak.

Az ipari mérgezések elleni küzdelem az Egyesült-Államokban. Az Egyesült-Államok Bureau of Labor-je májusi számában közli azoknak az ipari mérgeknek a sorozatát, amelyet Sommerfeld tanár és Fischer ipari tanácsos a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülése és az iparegészségügyi frankfurti intézet közreműködésével állítottak össze. A bevezetés megjegyzi, hogy a nemzetközi egyesülés vizsgálatainak előbb arról kellett felvilágosítást adni, hogy a hivatásos munka Amerikában az egészséget nem kevésbé veszélyezteti, mint más országokban. Ha ennek hivatalos megállapítása hiányzott volna, könnyen az ellenkező véleményre adhatott volna okot.

A körkérdések eredménye a fehérfoszfor gyufák gyártásának nagyfokú mérgezési veszedelmének — 15 gyárban 100 közül 65 munkás volt veszélyeztetve — és általában számos, más ipari mérgek következtében való megbetegedés és haláleset megállapítása volt. 1910 január 1-től 1911 április 1-ig az ólommérgezésre vonatkozólag végzett vizsgálatok alkalmával 388 mérgezést állapítottak meg 16 halálozással. Ezek és más hasonló leleplezések hozzájárultak az amerikai társadalomnak a törvényes munkásvédelemre vonatkozó követelésének hathatós támogatásához, úgy hogy egyik államban a másik után törvényt vált bizonyos hivatásos betegségek orvosi bejelentési kötelezettsége. Végül rámutat még a közlemény a mérgezési veszedelem elleni küzdelem legfontosabb mozzanatára, a fehérfoszfor gyufák behozatalának törvényes eltiltására 1912 április 9-én és a gyártási tilalommal egyértelmű magas megadóztatásra.

Munkaminiszterium az Egyesült-Államokban. Az Egyesült-Államok képviselőháza két messzeható jelentőségű törvényt fogadott el ez év július hónapjában. Az egyik egy munkaminiszterium létesítésére, a másik a fennálló ipari viszonyok megvizsgálására alakított bizottságra vonatkozik. Eddig a munkásság érdekeit az Egyesült-Államok kormányában a munkahivatal, a kereskedelmi- és munkaminiszterium egy szakosztálya képviselte. Most azonban közvetlen képviselőket nyertek a minisztertanácsban a munkaminiszterium felállításával. A törvény ezt a miniszteriumot megbizta azzal a feladattal, hogy a munkásság jólétéről gondoskodjék, a munkaviszonyokon javítson és jövedelmező foglalkozás alkalmát elősegítse. A miniszterium élén egy miniszter és egy államtitkár áll.

A miniszterium átveszi a bevándorlási hivatalt és a hozzá tartozó informáló osztályt, valamint a munkahivatalt, amely utóbbinak a neve ezentúl munkastatisztikai hivatal lesz. A munkastatisztikai hivatal kötelessége legalább évenként egyszer, de szükség esetén többször is statisztikai adatokat gyűjteni és összeállítani a munkaviszonyról. Ennek a feladatnak a teljesítésére a munkaminiszter valamennyi alá rendelt többi hivatalt is felhasználhatja és joga van a többi miniszteriumtól megkivánni, hogy az általuk gyűjtött statisztikai adatokat a munkastatisztikai hivatalnak használat és feldolgozás céljából rendelkezésére bocsássák.

Joga van a munkaminiszternek bérvizsály esetén vagy önmagának mint közvetítőnek fellépnie vagy békéltető bizottságokat kinevezni, ha ez az ő belátása szerint az ipari béke érdekében levőnek látszik. Kötelessége az év végén a parlament elé írásbeli jelentést terjeszteni, amelyben be kell számolnia minden bevételről és kiadásról és egész működéséről. Időről-időre külön adatokat kell gyűjtenie, ha az elnök vagy a parlament elrendeli, vagy ő maga szükségesnek látja és annak eredményéről tartozik jelentést tenni.

A másik törvény az ipari viszonyok megvizsgálására létesített bizottságra vonatkozik, amely bizottság az Egyesült-Államok elnöke által kinevezett és a szenátus által megerősített kilenc tagból áll. Legalább három tagjának munkaadónak és három tagjának a szakszervezetek képviselőjének kell lennie. Akár a bizottságnak, akár az általa kiküldött albizottságoknak joguk van az Egyesült-Államokban bárhol gyűlést vagy nyilvános tárgyalást tartani, azokra bárkit megidézni, tanukat vallomásra kényszeríteni és megesketni.

A bizottság vizsgálatainak ki kell terjedniök az általános munkaviszonyokra a fontosabb iparágakban, a mezőgazdaságot beleértve, különösen azonban a kartelek által üzemben tartott iparágakban, a munkaadók és munkások közötti viszonyra, az ipari viszonyok hatására, a nyilvános jólétre és jogi kérdésekre, amennyire azzal közintézmények foglalkozhatnak, az alkalmazottak közegészségi és közbiztonsági viszonyaira és az életökre és egészségökre vonatkozó védőintézkedésekre, a munkaadó- és munkásszervezetek növekedésére és azoknak befolyására a munkások és munkaadók közötti viszonyra, a jelenleg fennálló munkahivatalok hatáskörére, módszerére és segédeszközeire és azokra a módokra, hogyan lehetne azok hasznosságát fokozni. A bizottságnak meg kell továbbá kísérelnie, hogy az iparban fennálló igazságtalanságok okait kikutassa és következtetéseiről jelentést kell tennie.

Bizalommal várják, hogy a szenátus is minél előbb elfogadja mind a két törvényt.

A porképződés megakadályozása ipari üzemekben. Az Egyesült-Államok egészségügyi hivatala kiszámította, hogy évenként körülbelül 22.000 embert tarthatnának meg az életnek, ha a műhelyek jobban volnának szellőztetve. A gyári munkások közötti halálesetek 34 százalékát — ezen megállapítás szerint — szerves anyagokat tartalmazó por belélegzése, 36,9 százalékát pedig fém-por belélegzése okozza. A munkahelyeken levő por nagyobb egészségügyi ártalmakat okoz, mint a ragályos betegségek, egyébként ezek terjedését is nagyon előmozdítja. »Halálos« pornak jelzi a fentemlített jelentésében azokat az apró részecskéket, amelyek a szerszámokból és a megmunkált tárgyakból leválnak a szájon és orron keresztül a tüdőbe jutnak. A por elleni védekezésül a por-szívó készülékeken kívül oly készülékeket ajánl a hivatal, melyekkel időnkint tiszta légáramokat lehet a munkahelyiségeken keresztül vezetni.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Gyógyászati segédeszköz rendelése a törvényes segély kimerítése után.**

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1912 május 10-én kelt 1912. Bet. I 25/2. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Baleset-biztosító Pénztárt, hogy B. I. igénylőnek az 1911. évi július hó 3-án kezdődő segélyre jogosult betegségéből folyólag szükséges, balkarra alkalmazandó, megfelelő könyökrögzítő börtokot szolgáltatasson ki.

Indokolás: I. Igénylő az egyéni lap szerint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztártól gümökóros izületi gyuladás alapján 1911. évi július hó 3-tól november hó 19-ikéig 20 heti, november hó 23-tól december 13-ig pedig további 21 napi táppénzben részesült. A pénztár sebészeti rendelőintézete 1911. év december hó 5-én kelt jelentésében a főorvosi hivatalhoz azt a javaslatot terjesztette elő, hogy igénylő részére rögzítők engedélyeztessék. A pénztár orvosi tanácsának lelete szerint igénylő balkönyökizülete szög alatt hajlítva teljesen merev és a csontos összeforradás merevvé vált izület rögzítése felesleges, sőt a tok az amúgy is megfogyatkozott izomzatot még inkább sorvasztaná. Ezért az orvosi tanács a kérdéses gyógyászati segédeszköz engedélyezése ellen foglalt állást.

A B-i Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatósága igénylőt kérelmével elutasította, elfogadva azt, hogy a kért műszer a szervezet teljesítőképességét nem fokozhatná s emellett még az izomzatra is káros befolyást gyakorolhatna. De felhossa a pénztári határozat azt is, hogy igénylő 20 heti segélyigényét 1911. évi november hó 19-ikével kimerítette.

E határozat ellen igénylő törvényes határidőn belül felebbezést jelentett be. II. Igénylő, aki a 16-ik életévét betöltötte, e betegsegély iránti pert személyesen folytathatta.

Igénylő a tárgyaláson azt adta elő, hogy 1911. év tavaszán a St. nyomda géptermeiben, ahol mint tanulóleány csomagok hordásával volt elfoglalva, egy csomag vitele közben elesett és bal felső végtagján könyökét megütötte. Úgy igénylő, mint az anyja, e tényállásból folyólag az izületi gyuladás fellépését és a könyökizületnek megmerevedését a kérdéses eleséssel hozzák összefüggésbe.

Igénylő a tárgyaláson elmondotta, hogy jelenleg is a D. tanár vezetése alatt álló tudományegyetemi sebészeti klinikán kezelik a merevedést elhárító kinyújtási kísérletek alkalmazásával.

Dr. G. E. műtő bírói orvosszakértő igénylőt a bíróság előtt megvizsgálván, megállapította, hogy igénylő balkönyöke derékszögben behajlítva, néhány foknyi hajlékonyságtól eltekintve, merev helyzetben van. Supináció és pronáció nincsen: al- és felkar sorvadt, a csontok vékonyak, az alkaron, könyökön, bal arcfélen, valamint a jobbkézháton kiterjedt, külsejük szerint gümös eredetű hegesedések láthatók. A balkönyök kóros tartása és az izületben lefolyó elváltozás gümös eredetűek: nem lehetetlen azonban, hogy ezt a folyamatot az állított elesés alkalmával történt megütődés válthatta ki. A gyógykezelés a kóros izület rögzítésére irányult s ezt a gyógyeljárást orvosszakértő továbbra is folytatandónak véleményezi, emellett azonban nemcsak kozmetikai szempontból, de a munkaképesség növelése szempontjából is igénylőnek megfelelő rögzítőokra szüksége volna, így lévén kilátás arra, hogy munka mellett a kóros folyamat megnyugodni fog. Ehelyett gipszkötés azért nem felel meg, mert annak változtatása igen körülményes és nehezen tartható tisztán. Szakértő véleménye szerint igénylőnek olyan könyökrögzítő börtokra van szüksége, mely külső és belső oldalán végigfutó acélsínnel bír, melyeket az alkaron és felkaron összekötő egy-egy acélsín körülbelül 90°-nyira behajlítva foglal össze.

A bíróság szakértője véleményének elfogadásával arra a meggyőződésre jutott, hogy igénylőnek karja gyógyulása érdekében megfelelő rögzítő börtokra szüksége van. Ezt megokolja az a körülmény, hogy igénylő izülete börtokba elhelyezve szilárdabban és nyugodtabb helyzetben lesz rögzítve, mintha ilyen börtok igénylő rendelkezésére nem áll. Ez a gyógyászati segédeszköz szakértő nézete

szerint nemcsak kozmetikai, hanem a gyógyítás előmozdítására is alkalmas. Ha pedig az a gyógyítás célját bármi részben elősegíti, úgy olyan szükséges gyógyászati segédeszköz, melyet a tag betegségéből folyólag a törvény 50. §-ának 2. pontja értelmében igényelhet. A rögzítő börtokot a törékeny és gyakori felcserélést igénylő gipszkötés nem pótolhatja már azért sem, mert a beteg maga megfelelőleg elkészíteni nem tudja, annak kicserélését célzó eljárások pedig a beteget munkájától tartják vissza. Kétségtelen, hogy a rögzítő börtok igénylőnek olyan betegségéből folyólag vált szükségessé, amelynek alapján betegsegélyezésre igényjogosultsága volt. És megállapítható az is, hogy a börtok már a kezelés egész folyamata alatt, tehát oly időben is szükséges lett volna, amikor a betegsegélyigény még fennállott. Ezért a pénztárnak az az érvelése, hogy igénylő betegsegélyigényét kimerítette, erre a már korábban is szükséges gyógyászati segédeszköz iránti igényre nem alkalmazható. A bíróság a börtok alkalmazásától annál inkább is vár gyógyító eredményt, mert az orvosi tanács véleményének létrejötte óta, valószínűleg a klinikai kezelés folyamánként igénylő balkönyökének némi hajlíthatósága bekövetkezett, a betegség gyógyulása s javulása tehát kizártnak nem tekinthető. Amennyiben pedig a könyök hajlíthatósága fokozható lenne, úgy a gyógyászati segédeszköz alkalmazásának nem szólhat ellene az sem, hogy a börtok használata átmenetileg az izmok sorvadtságát némileg befolyásolhatja. Ennek az eredménynek bekövetkezése és mértéke előre különben sem lévén meghatározható, a rögzítő toknak alkalmazása már a gyógyulás megkísérlése alapján is megokolt.

Mindezeknél fogva igénylő részére a megfelelő könyökrögzítő börtok megítélendő volt.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Az üzemi baleset fogalmához.

I.

A Reichsversicherungsamt 1910 december 11-én kelt 8.632/10. sz. határozata.

Határozat: A hivatal az igénynek helyt ad.

Indokolás: S. mezőgazdát 1909 április 1-én, midőn puskát fogott, hogy egy veszett kutyát lelőjön, a veszett kutya megmarta. A Berufsgenossenschaft és a választott bíróság kártalanítási igényét nem tartotta indokoltnak. Az ítélkező tanács a kártalanítási igényt megállapítandónak tartotta a következő indokolással.

Általában minden működés, mely a mezőgazdasági üzemet fenyegető veszélyt hárítja el, mezőgazdasági és ezért biztosított működésnek tekintendő. A veszély, mely a mezőgazdaságot a veszett kutya által fenyegette és amely veszélynek elhárításánál panaszos szerencsétlenül járt, vonatkozott úgy emberekre, mint a marhaállományra, mert a veszett kutya úgy ezeket, mint amazokat megmarhatta volna. Minthogy tehát mezőgazdasági állatok is óvattak meg az által, hogy panaszos puskát ragadott, hogy a kutyát lelője, ezen cselekvése a mezőgazdasági üzem javára szolgált. Panaszos állította is, hogy a kutyát le akarta lőni, hogy ez által mezőgazdaságát, különösen a marhákat védje, ezen állítás meg nem cáfolható, sőt nem is tekinthető valószínűtlennek. Panaszos működése tehát üzemi cselekvés volt és ezért panaszolt Berufsgenossenschaftnak őt ezen alkalommal ért balesetért kártalanítani kellett.

II.

A Reichsversicherungsamt 1910 december 9-én kelt 7.691/910. sz. ítélete.

Határozat: A hivatal az igényt elutasítja.

Indokolás: K. 1909 július 6-án a mezei vasútvonal egyik forgatókocsijából, midőn munkája befejezése után az agyagveremből a téglagyárba, ahol lakása volt, akart menni, leesett és szerencsétlenül járt. Az útvonal a két üzemhely között kb. 2 kilométer. K. kártalanítási igényét a Berufsgenossenschaft és a választott bíróság elutasította. Az ítélkező tanács az e határozatok ellen beadott jogorvoslatot alaptalannak találta a következő okokból: Ha a vasuti testet az üzem teréhez számítjuk is, még sem tekinthető a panaszost ért sérülés üzemi balesetnek, mert viselkedése által az összefüggést az üzemmel megszüntette. A szóban forgó kocsik az üzemben nem szolgálhatnak emberek szállítására. Erre merőben alkalmatlanok és e célra való használásuk nagy veszéllyel jár. Ezért a

baleseti óvórendszabályokban, melyek az üzem több helyén a hatósági vizsgálat megállapításai szerint, ki vannak függesztve és amelyekre a munkásokat szolgálatuk kezdetén különösen figyelmeztetik, az ilyen kocsikon való utazás szigorúan tilos. Vajjon a téglamester a munkásoknak a kocsikon való utazást megengedte-e vagy nem, nem lényeges. Mindenesetre panaszos sem bizonyította, hogy neki a baleset napján ilyen engedélyt adott, vagy ilyen kocsi használatát elrendelte volna. Mint felnőtt ember panaszos maga viseli cselekvéseért a felelősséget. Ehhez járul, hogy panaszos a mezei vasút használata által alig takarított meg valami időt. E mezei vasút vonatai csak lassan mennek, úgy hogy, mint a téglamester eskü alatt vallotta, a munkások az utat gyalog is ugyanannyi idő alatt teszik meg. Ezen tényállás mellett nem lehet szó a kocsik rendszeres használatáról. Panaszos kényelemszeretetből esztelen eljárásával olyan veszélynek tette ki magát, mely az üzem természetében nincs, tehát maga szerzett veszélynek lett áldozata. Eltekintve attól, hogy a kocsik könnyen lefordulnak, vagy a vágányból kicsuszhatnak, veszélyek, melyek ilyen egyszerű vágányoknál nagyon közel esnek, ezek használata a lépődeszkák nedvessége és simasága, valamint a rendes ülőhely hiánya a veszélyt növeli és tényleg panaszos a kocsi keretének simasága folytán csuszott ki és esett le. Mindezen körülmények folytán az ítélkező tanács jelen balesetet az üzemhez tartozónak nem tekintette.

III.

A Reichsversicherungsamt 1910 június 18-án kelt 19.870/09. sz. határozata.

Határozat: A hivatal az igényt megállapítja.

Indokolás: Az O—i cementgyárnál alkalmazott P, munkás 1908 november 27-én a munkaidő közben a kötélpálya deszkákkal födőtt védőtölcsérre lépett, hogy ezen emelkedett helyről egy halotti menetet megnézzen. Ezen közben a pályát hirtelenül mozgásba hozták és P. ezáltal balesetet szenvedett. Kártalanítási igényét a Berufsgenossenschaft elutasította, mert egy magaszerzett veszélynek esett áldozatul, balesete nem üzemi baleset. Ezzel szemben a választott bíróság üzemi balesetet látott fenforogni. A választott bíróság ítéletét a hivatal jóváhagyta a következő indokolással: Panaszos, ki a balesetjelentés és a panaszolt Berufsgenossenschaft műszaki főügyelő hivatalnokának jelentése szerint az O—i cementgyári drótkötélpálya egy állomásánál működött, saját vallomása szerint szabályellenesen járt el, midőn a vasút üzemének szünete közben a vasúti állomás külső oldalán levő védőtölcsérre szállt. Hogy azonban nem egy a gyakorlatban érvényesített titalom áthágásáról volt szó, kitűnik abból hogy a védőtölcsérgerendára rakott deszka, mely lehetővé tette, hogy a tölcsérhez jutni lehetett, a gerendára volt szögezve, az O. kir. iparfelügyelőség nyomozása szerint már $\frac{1}{2}$ éve ott feküdt. Bár panaszos cselekvése, ki egy ott járó halotti menetet nézni akart, csakis kíváncsiságból eredt, mégis a tanács nem tekintette eljárását olyan esztelennek, hogy ezáltal az üzem körén kívül helyezkedett. Panaszos tudta azonkívül, hogy a kilépése idejében álló üzem csak egy meghatározott jelzés után tétetik ismét folyamatba, Ha már most a nem jogosult kézből adott jelzést nem hallotta, ez első sorban az egész üzem, a baleset helyén uralkodó nagy zajára vezethető vissza. A biztosított üzemnek sajátos veszélyei a balesetnél lényeges mérvben közreműködtek. Ezért a főlebbezési bíróságnak úgy kellett itélni, hogy a baleset üzemi jellegű.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, IV. Károly-körut 2. ■ Részvénytőke: 6,000.000 korona
KARTELLEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Ideal

irógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és
kívül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR“

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

...

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőlet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kinestári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,
KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNYEKET
főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták
vagy rajzok után. **Mindennemű megmunkálások elfogadtnak.**

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

Használjunk csak **Bagoly és Emte** **írógépszalagot,**

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegyszeti gyár **BUDAPEST.**

KOVALD **FEST, TISZTIT.**

GYÁR és FÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.
BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részén. || Képviseletek a vidék legtöbb városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN **FERENC**

FEMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán jó és izletes **SZALÁMIT** akar venni, az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármán Fábi szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a védjegye, Magyar diák csak ezt vegye!

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár :
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.**

Vezérképviselő :
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10—12.

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörülőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.” EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon : 46—86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda :
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvényél,
(húgsavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tők és automobilonok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

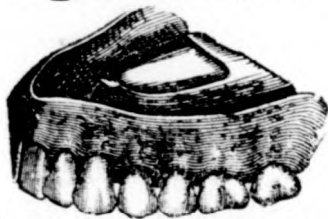
Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötöszere- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjlanul
bármelynek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyző egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
☐ egyéb berendezéseiket. ☐

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

☐☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

GŐZFÜRDŐ,
KÁD * ÉS
HULLÁMUSZODA

OSZTÁLYAI:

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ * *
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest V., Fürdő-utca 2.

◆ *Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000*

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- ◆ II., Margit-körút,
- ◆ IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
V., Szabadság-tér 16.,
- ◆ VI., Andrássy-út 21.,
- ◆ VII., Erzsébet-körút 25
- ◆ VII., Lövéde-tér 9.,
- ◆ VII., Rákóczi-út 32.
- ◆ VII., Rákóczi-út 84.
- ◆ VIII., József-körút.
- ◆ IX., Várház-körút 5.
- ◆ X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben, Sopron,
Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül *kommanditek és
affiliált intézetek* az ország, val mint a Balkán
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját
kendergyárunkban kikészített, fonódánkban
fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak,
vizmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített,
elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonó-
dánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

Modern transmissiók

sajtolt acéllemezből

200%-kal erősebb

és

50%-kal könnyebb

mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan
raktáron

Kell Jenő Budapest
VI., Gyár-utca 26.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagiai vulkanikus radio-
activ iszappal való *részle-
ges göngyölés*. Csúsz, kösz-
vény, idegszabák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasüri) eseteiben gyors
és radikális eredmény.

Ajánlják orvosaink
a legkiválóbbjai.

1909-ik évben 32.000 kezelés.

*Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Ország-
gos Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.*

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSÓ DR

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtalpúak és fájós lábúak legjobb eredményvel használják a
szab. Laufer ludtalp-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Múzeum-körút 9. szám

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkásbetegsegélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

ALAPÍTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

Szent-Margitszigeti üditővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52.

Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKAS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

Dr. MESZLÉNY ARTUR: Az örökösödési jog egynémely szociális vonat- kozásairól	685
Dr. PAP GÉZA: Nemzetközi munkásbiztosítási értekezlet	691
A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS GYÓGYSZERKÖLTSÉGEI	704
CSALÁDI KERTBÉRLETEK A SZÉKESFŐVÁROS FÖLDJÉN	710

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	704
Az Országos Munkásbetegsegélyező- és Balesetbiztosító Pénztár 1913. évi költségelő- irányzata. — Az Országos Orvos-Szövetség. — Az igazságügyi közigazgatási tiszt- viselők. — A Budapesti Pénztár orvosainak szerződésükötése. — A nyolc koronán felül kereső munkások biztosítási kérése. — A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár. — Székházavatás Székesfehérvárott. — A jövedelem-határ az osztrák szociá- lis biztosítási bizottságban. — A szakszervezetek az angol munkásbiztosításban.	
<i>Munkásvédelem</i>	710
A kereskedelmi miniszter munkásvédelmi tervei. — Háztartási felvételek a főváros- ban. — A gyógyszerészek vasárnapi munkaszünete. — A vasárnapi munkaszünet és a napi szünet rendezése a megszakíthatlan üzemekben Ausztriában. — Az ipari mér- gezések elleni küzdelem az Egyesült-Államokban. — Munkaminiszterium az Egyesült- Államokban. — A porképződés megakadályozása ipari üzemekben.	
JOGGYAKORLAT	714
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás.	

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 250 kor. — Egyleteknek 160 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

Előnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Árúforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV. TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányaikat.

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap „ETERNIT” szóval van megjelölve. Szíveskedjék mindig határozottan **HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarország központi „Eternit Művek”
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrassy-út 33.

PALA
Hatschek szabadalma

Telegdi Ármin

részárú-vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105—07.